

การดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

นายรัช แก้วจินดา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2552

**Implementation of the Urban Community and Village Fund Policy
A Case Study of Phan District, Chiang Rai Province**

Mr. Thawat Kaewjinda

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

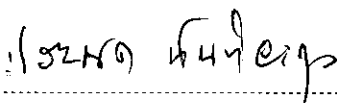
Sukhothai Thammathirat Open University

2009

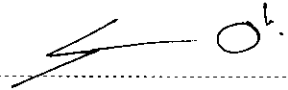
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
ชื่อและนามสกุล นายรัช แก้วจินดา
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ฐปนรรต พรหมอินทร์
2. รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย
3. รองศาสตราจารย์สุจิตรา หังสพฤกษ์

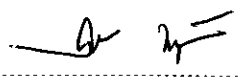
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2553

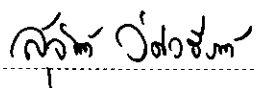
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ประถต นันทยะกุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ฐปนรรต พรหมอินทร์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุจิตรา หังสพฤกษ์)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิทวธีรานนท์)

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ฐปนรุต พรหมอินทร์ รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรัชย์ และรองศาสตราจารย์สุจิตรา หังสพฤกษ์ ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษาแนะนำตรวจสอบ แก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์ ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุกกลิน อุณวิจิตร คณบดีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ผู้ช่วยศาสตราจารย์นงนุช กันทะชัย รองคณบดีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และนายสมบัติ โลหะกิจ ท้องถิ่นอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ขอขอบพระคุณ ประธานกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุน และรวมถึงสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ทุกท่าน ที่กรุณาให้ ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม อันเป็นข้อมูลที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาด หรือขาดตกบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับคำติชมและกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย อนึ่ง ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเป็นประโยชน์ทางวิชาการแก่ผู้ที่สนใจศึกษาทุกท่านต่อไป

ธวัช แก้วจินดา

พฤษภาคม 2553

ชื่อวิทยานิพนธ์ การดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัย นายรัช แก้วจินดา รหัสนักศึกษา 2468102674 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
(การเมืองการปกครอง) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ฐปนรรต พรหมอินทร์
(2) รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย (3) รองศาสตราจารย์สุจิตรา หังสพฤกษ์ **ปีการศึกษา** 2552

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย (2) ผลการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย (3) ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย (4) ปัญหาอุปสรรคและแนวทาง แก้ไขปัญหาในการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จำนวน 229 กองทุน ๆ ละ 2 ราย ได้แก่ ประธานหรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 458 ราย ประกอบด้วย ประธานกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ผลการศึกษาพบว่า (1) นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากที่สุด (2) ผลการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยภาพรวม การบรรลุเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของโครงการประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด (3) ผลกระทบการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมมีผลกระทบในระดับมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (4) ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ส่วนใหญ่ประสบปัญหาคณะกรรมการกองทุนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี เอกสารและรายงานประจำปี โดยแนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ให้ภาครัฐควรถือหาบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือคณะกรรมการกองทุน ในการจัดทำบัญชี เอกสาร และรายงานต่าง ๆ

คำสำคัญ การดำเนินงาน นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เชียงราย

Thesis title: Implementation of the Urban Community and Village Fund Policy A Case Study of Phan District, Chiang Rai Province

Researcher: Mr. Thawat Kaewjinda; **ID:** 2468102674; **Degree:** Master of Political Science (Politics and Government); **Thesis advisors:** (1) Thapanat Prom-in, Associate Professor; (2) Yutthaporn Issarachai, Associate Professor; (3) Suchitra Hungsapruet, Associate Professor; **Academic year:** 2009

Abstract

The objectives of this research were to study: (1) the implementation of the Urban Community and Village Fund policy in Phan District, Chiang Rai Province; (2) the results of the implementation of the Urban Community and Village Fund policy; (3) the economic, social, and political impact of the Urban Community and Village Fund policy; and (4) problems with the implementation of the Urban Community and Village Fund policy and possible solutions.

This was a quantitative study. Data were collected using questionnaires and statistically analyzed using frequencies, percentages, arithmetic means and standard deviation. A simple random method was used to select the sample, which consisted of 2 people, either chairmen or committee members, from each of the 229 Urban Community and Village Funds in Phan District, for a total of 458 samples.

Research findings were as follows: (1) Overall, the sample approved of the Urban Community and Village Fund policy at the highest level. (2) The majority of the sample felt that the results of the Urban Community and Village Fund policy showed it had achieved a high level of success in meeting its goals. (3) The sample reported that the Urban Community and Village Fund policy had the highest level of impact in terms of political, social, and economic impact. (4) The main problems with implementation of the Urban Community and Village Fund policy was that committee members lacked knowledge about accounting, documents, and the annual report process. The suggestion to solve this problem is to have the government provide support personnel who could advise the fund committees on these procedures.

Keywords: implementation, Urban Community and Village Fund policy, Chiang Rai

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	6
กรอบแนวคิดการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
นโยบายสาธารณะ	10
นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	13
แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	20
แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล	26
ข้อมูลทั่วไปของอำเภอพานจังหวัดเชียงราย	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55
การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
การวิเคราะห์ข้อมูล	58

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	60
ตอนที่ 2 นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	62
ตอนที่ 3 ผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	65
ตอนที่ 4 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	68
ตอนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตามนโยบาย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	74
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	78
สรุปการวิจัย	78
อภิปรายผล	81
ข้อเสนอแนะ	85
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	90
ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ	91
ข แบบสอบถามการวิจัย	93
ค ระเบียบเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย	101
ประวัติผู้วิจัย	107

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	การวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้วยตัวแบบกระบวนการของ Steers 29
ตารางที่ 2.2	ความหมายและตัวอย่างคำถามเกี่ยวกับเกณฑ์การวิจัยประเมินผล..... 32
ตารางที่ 2.3	ตัวแบบการประเมินผลของ Baugher 37
ตารางที่ 2.4	การแบ่งเขตการปกครองของอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 44
ตารางที่ 2.5	แสดงการจดทะเบียนนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 46
ตารางที่ 4.1	จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 60
ตารางที่ 4.2	นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 63
ตารางที่ 4.3	ผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 65
ตารางที่ 4.4	ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 69
ตารางที่ 4.5	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 70
ตารางที่ 4.6	ผลกระทบด้านสังคมจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 71
ตารางที่ 4.7	ผลกระทบด้านการเมืองจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 72
ตารางที่ 4.8	จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของปัญหาและอุปสรรคที่พบในการ ดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย 74
ตารางที่ 4.9	จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของแนวทางการแก้ไขปัญหา 76

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	7
ภาพที่ 2.1 วิธีการศึกษาประสิทธิผลขององค์การ	37

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการกำเนิดและเริ่มต้นของธนาคารกรามีนแบบค์โดยศาสตราจารย์ มูฮัมหมัด กรามีน จากประเทศบังคลาเทศ ที่มีวัตถุประสงค์ต้องการช่วยเหลือผู้ที่ยากจนไม่สามารถพึ่งตนเองได้ (Poor of the poor) เพราะขาดโอกาสและทุนทรัพย์ จึงได้จัดทำโครงการเงินกู้ให้แก่ผู้ที่ยากไร้และขาดโอกาสในการเริ่มต้นประกอบอาชีพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือนำเงินที่ได้รับไปเพิ่มทุนทรัพย์ พัฒนาอาชีพให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยให้กลุ่มองค์กรเอกชน (NGO) เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งจากการดำเนินงานโครงการดังกล่าวนี้ ได้ประสบผลสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ (อนุสรณ์ ธรรมใจ วิพากษ์ธนาคารประชาชนจากแนวคิดนักเศรษฐศาสตร์รุ่นใหม่ มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันจันทร์ที่ 17 กันยายน 2544: 17) และแนวทางการดำเนินงาน ดังกล่าวนั้น รัฐบาลในสมัยพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2544) ก็ได้มีนโยบายคล้ายคลึงกัน เพียงแต่ปรับบทบาทให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการ และมีเป้าหมาย เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิด ด้านการเมือง ริเริ่มสู่การตัดสินใจ การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ด้วยสำนึกของความเป็นชุมชนและท้องถิ่น และมีการเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน พร้อมทั้งการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเองและมุ่งให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจ แก้ไขปัญหาความยากจน สร้างคนไทยให้เข้มแข็งขึ้น พื้นเศรษฐกิจของชาติ จากการกล่าวสัมมนาในงานครบรอบ 1 ปี (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ 2545: 5) พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า “นโยบายทั้งหมดที่เราเรียกว่าเป็นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาตินั้น ผมมองว่าเศรษฐกิจของครอบครัว มาจากเศรษฐกิจชุมชน จึงจะมารวมกันเป็นชาติ”และอีกคำกล่าวหนึ่งที่ผู้นำรัฐบาลกล่าวไว้ก็คือ “นโยบายของรัฐบาลนี้คือการมุ่งเน้นการลดค่าใช้จ่ายของภาคประชาชน และมุ่งเน้นการให้โอกาสแก่ภาคประชาชน ที่จะมีโอกาสเข้าหาแหล่งเงิน เข้าหา

แหล่งความรู้ มีโอกาสที่จะร่วมคิดร่วมทำ เพื่อสร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น” จากนโยบายของรัฐบาลและการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของรัฐบาลในสมัยที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับประชาชนในระดับรากหญ้าของประเทศ ซึ่งนโยบายของรัฐบาลชุดดังกล่าวนี้ได้มีการจัดตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีลักษณะการดำเนินการแตกต่างไปจากเดิม จากในอดีตที่ได้ให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการแทบทั้งสิ้น ประชาชนเป็นเพียงผู้รับฟังคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเพียงด้านเดียวไม่ค่อยมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะ และการดำเนินการแต่ละครั้งก็เป็นไปตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดขึ้นเท่านั้น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นขาดความรู้ ขาดความเข้าใจในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนระดับรากหญ้าเป็นไปอย่างเชื่องช้า ดังนั้นนโยบายหรือโครงการของรัฐในการกระตุ้นเศรษฐกิจจึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนในระดับรากหญ้า จึงทำให้นโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาหลายรัฐบาลไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรหรือเกิดการล้มเหลวเป็นส่วนมาก

แต่อย่างไรก็ตามโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็เป็นโครงการที่มุ่งเน้นกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลในสมัยพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละหนึ่งล้านบาท โดยมีเป้าหมายเพื่อ เสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เกิดขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า แนวคิดและกลไกกระบวนการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้าน จะเป็นแนวทางที่สามารถนำมาปฏิบัติให้นโยบายบรรลุผลได้โดยมีปรัชญาและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนี้

ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญา

ของตนเอง

3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน และชุมชน
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชนและประชาสังคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองคือ

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการการเงินทุนของตนเอง
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากฐานของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชนเมือง

จากโครงการต่างๆ ของรัฐบาลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มุ่งเน้น ไปสู่การแก้ไขปัญหาคนจนในประเทศไม่ว่าจะเป็น โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) กองทุนหมู่บ้าน (SIF) อินเทอร์เน็ตตำบล ธนาคารประชาชน 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ฯลฯ แต่ก็ยังมีนักคิดหลายคนได้ตั้งข้อสังเกตว่า โครงการดังกล่าวมานี้ ไม่ได้ตอบสนองความต้องการของคนจนอย่างแท้จริง เพราะคนจนขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ของรัฐมาโดยตลอด จึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะหลังวิกฤตเศรษฐกิจ เมื่อ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา อัตราส่วนของคนยากจนของไทยได้เพิ่มสูงมากขึ้น รัฐบาลในสมัยพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีได้เห็นความจำเป็นเร่งด่วนของการนำปรัชญาทางเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในท้องถิ่น โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเองของชุมชนหมู่บ้านจนเกิดความเข้มแข็งในชุมชน จึงมีนโยบายเร่งด่วนและได้แถลงต่อรัฐสภาถึงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละหนึ่งล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็ก ในครอบครัวในรูปแบบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากประเด็นดังกล่าว ที่ว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นแหล่งเงินทุน หมุนเวียน สำหรับการลงทุนเพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการเรียนรู้ การพัฒนาความคิดริเริ่ม กระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งในด้านการเมืองก็เป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐานแล้ว ซึ่งจากการดำเนินงานของโครงการดังกล่าวได้ให้บุคคลในหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการเงินกองทุน

หมู่บ้านของตนเอง ซึ่งรัฐจะเป็นผู้กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้อย่างกว้างๆ โดยให้แต่ละชุมชนนำโครงการดังกล่าวไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนหรือหมู่บ้านของตนเอง และจากการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ก็จะเห็นได้ว่าประชาชนในระดับรากหญ้าสามารถเข้าหาแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้นและมีทุนในการผลิต หรือประกอบอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นการให้โอกาสแก่ชุมชน แต่ผลกระทบก็อาจจะทำให้เป็นการสร้างภาระหนี้สินให้กับคนในหมู่บ้านและชุมชน หรือมีหนี้ที่ไม่ก่อเกิดรายได้ อาจทำให้เกิดปัญหาหรือส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยภาพรวมได้ ด้านสังคมก็จะเห็นได้ว่าเมื่อชุมชนได้มีโอกาสเข้าหาแหล่งทุนที่สามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นก็จะส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น และบุคคลในชุมชนก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่วนผลกระทบด้านสังคมสำหรับโครงการดังกล่าวนี้คือ เมื่อบุคคลในชุมชนมีภาระหนี้สินหรือนำเงินที่กู้ได้ไปใช้จ่ายที่ผิดวัตถุประสงค์และเกิดปัญหาเมื่อต้องถึงเวลานำเงินดังกล่าวมาคืน ก็อาจจะไม่มีหรือไม่สามารถหามาชำระคืนได้ ตามกำหนดเวลา ก็อาจทำให้บุคคลในชุมชนเกิดปัญหากับบุคคลในชุมชนด้วยกัน และอาจต้องเพิ่มภาระโดยการหาทางออกกู้เงินนอกระบบมาใช้คืนซึ่งอาจเกิดปัญหาภาวะความเครียดขึ้นในสังคม ด้านการเมือง ผลของโครงการดังกล่าวทำให้บุคคลในหมู่บ้านและชุมชนเกิดการตื่นตัวทางการเมืองขึ้นพื้นฐานและอยากมีส่วนร่วมในการเข้าไปรักษาผลประโยชน์ของตัวเองหรือของบุคคลอื่นๆ ในสังคมหมู่บ้านและชุมชนของตัวเอง เช่น เข้าไปเป็นสมาชิกกองทุนหรือเป็นคณะกรรมการในด้านต่างๆ หรือทำหน้าที่ตรวจสอบผลการดำเนินงานของโครงการ และมองว่าการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวและสำคัญ ที่ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมและรับรู้การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการเมืองทุกระดับ ส่วนผลกระทบของโครงการในด้านการเมือง ก็คืออาจเกิดปัญหาในการไม่ให้ความเป็นธรรมกับการอนุมัติเงินกู้ให้กับสมาชิก หรือมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีการใช้ระบบเครือข่ายเข้ามาแทรกแซงกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาในการแตกความสามัคคีในหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งเกิดจากการแย่งชิงผลประโยชน์จากโครงการดังกล่าวได้ แต่อย่างไรก็ตามโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ก็เป็นการดำเนินงานภายใต้ นโยบายของรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นและเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ แต่ก็ยอมรับว่าโครงการดังกล่าวนี้ได้เป็นจุดเริ่มต้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวมองเห็นระบบการเมืองเป็นเรื่องสำคัญที่กระทบถึงสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) รัฐบาลภายใต้การนำของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้พ้นจากตำแหน่งโดยการถูกยึดอำนาจจากคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และหลังจากนั้นก็ได้มีการเปลี่ยนรัฐบาลเข้ามา

บริหารประเทศอีกหลายรัฐบาล จนกระทั่งถึงรัฐบาลปัจจุบันซึ่งมีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเป็นนายกรัฐมนตรี การดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็ยังไม่ได้ถูกขุดตามไปด้วย ยังคงดำเนินการและได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณการพัฒนากองทุนและการชะลอการชำระหนี้สินรวมถึงการดำเนินการด้านอื่นๆเพื่อส่งเสริมและพัฒนาโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนต่อไป และโดยเฉพาะอำเภอพานซึ่งเป็นอำเภอขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเชียงราย มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและพื้นที่ระหว่างภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม พื้นที่ราบเหมาะแก่การปลูกข้าว ส่วนพื้นที่ราบระหว่างภูเขานิยมปลูกไม้ผลเช่น สับปะรด ลำไยและลิ้นจี่ โดยอำเภอพานมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 1,023.52 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 639,698 ไร่ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 124,989 คน เป็นชาย 61,924 คน เป็นหญิงจำนวน 61,925 คน มีการแบ่งเขตการปกครองตำบลประกอบไปด้วยจำนวนตำบล 15 ตำบล 1 เทศบาลตำบล ผู้คนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่มีหลากหลายเผ่าพันธุ์ และมีกองทุนหมู่บ้านมีจำนวนถึง 229 กองทุน มีสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนจำนวน 29,328 คน

จากข้อมูลดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจใคร่ที่จะศึกษาถึงความแตกต่าง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและการเมืองที่เป็นผลของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชนว่า กองทุนดังกล่าวนี้ได้ดำเนินการเป็นไปตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งตามนโยบายของรัฐบาลหรือไม่ เป็นแหล่งทุนหมุนเวียน สร้างรายได้หรือเป็นการลดภาระหนี้สินจากการกู้ยืมเงินนอกระบบ มีการส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้มีขีดความสามารถ ได้มีการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง และได้มีการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน รวมทั้งเกิดศักยภาพความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน มีการตื่นตัวในด้านการเมือง การปกครอง ของชุมชนในระดับท้องถิ่น และเกิดการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานหรือไม่ และจากอิทธิพลของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้มีผลกระทบต่อประชาชนระดับรากหญ้าของประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองหรือไม่ อย่างไร ในประเด็นผลการดำเนินงาน ผลกระทบจากการดำเนินงานของโครงการ ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข ภายใต้หัวข้อเรื่อง การดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารวมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้สมาชิกและครอบครัวของกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เพื่อสร้างหมู่บ้านและชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามนโยบายของรัฐบาลต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษานโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

2.2 เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

2.3 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประชาชน กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

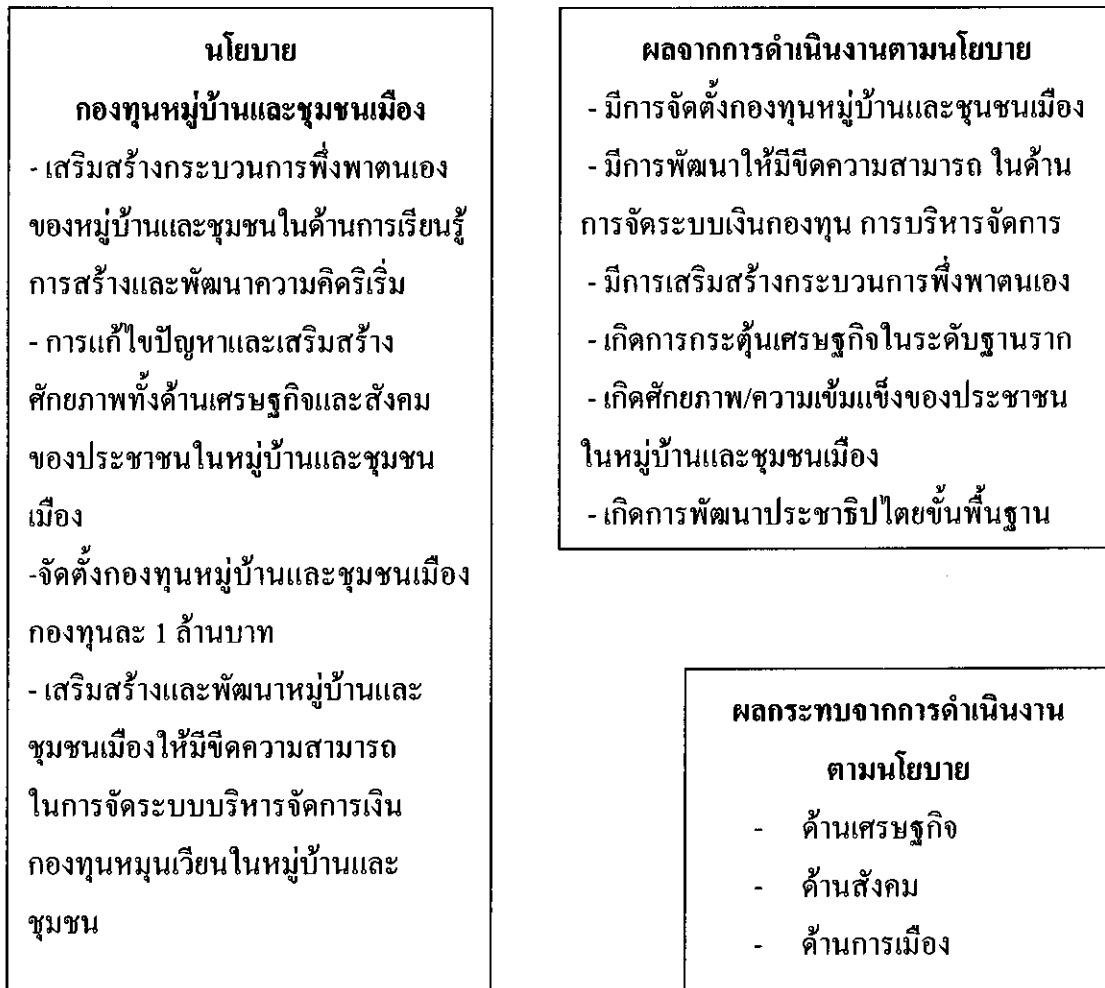
2.4 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีแนวทางนโยบายสาธารณะเป็นกรอบแนวคิด และแนวคิดการมีส่วนร่วมในการศึกษานโยบายของรัฐบาลกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีรายละเอียดดังนี้

จากการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รัฐบาลได้ใช้กระบวนการนโยบายสาธารณะมาเป็นกรอบ ในการดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และผู้ศึกษาก็ได้ใช้นโยบายสาธารณะมาเป็นกรอบแนวคิดและเป็นแนวทางการวิเคราะห์การดำเนินการโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งจะเห็นได้ว่า รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และประชาชนเป็นผู้นำโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไปปฏิบัติ ผลจากการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งได้เป็นไปตามนโยบายวัตถุประสงค์เป้าหมายและแนวทางการดำเนินการหรือไม่ มีการวางแผนการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวอย่างไร และมีการจัดองค์การเพื่อให้เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามนโยบายหรือไม่ โดยศึกษาจากประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้รับการจัดตั้งกองทุน ซึ่งเป็นผู้นำนโยบายหรือแผนงานนำไปปฏิบัติ จากนั้นขั้นตอนสุดท้ายก็คือ การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เป็นขั้นตอนของการวัดคุณค่าของผลการดำเนินงาน ตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีผลข้างเคียงหรือมีผลกระทบกับประชาชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างไรบ้าง ซึ่งในส่วนนี้ผู้ศึกษาใช้

แนวคิดการมีส่วนร่วมเข้ามาศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมการดำเนินงานของประชาชนกับนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 3 กรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตที่จะทำการศึกษาในประเด็นผลการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน ตามนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การพัฒนาให้มีขีดความสามารถในด้านการจัดระบบเงินทุน การบริหารจัดการ การเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก การเกิดศักยภาพ ความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง การพัฒนาประชาธิปไตยขั้น

พื้นฐานและผลกระทบจากการดำเนินงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข ดังนี้

4.1 ขอบเขตพื้นที่ คือ เขตพื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ เขตพื้นที่ อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

4.2 ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มประชากรในการศึกษา ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย ประกอบไปด้วย ประธานกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 229 กองทุน รวมทั้งสิ้น 458 ราย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง แผนหรือโครงการเร่งด่วนที่อดีตรัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ได้กำหนดขึ้นในการจัดตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท ที่ได้แถลงต่อรัฐสภา

5.2 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการตามนโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีต่อประชาชนแยกเป็นรายละเอียดดังนี้

5.2.1 *ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ* หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจของประชาชนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและชุมชนจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.2.2 *ผลกระทบด้านสังคม* หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและชุมชนจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.2.3 *ผลกระทบด้านการเมือง* หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและชุมชนจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.3 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท ในเขตอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

5.4 ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเมืองพาน จังหวัดเชียงราย

5.5 คณะกรรมการกองทุน หมายถึง กรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

5.6 สมาชิก หมายถึง สมาชิกของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

5.7 ผลการดำเนินงาน หมายถึง สิ่งที่ได้รับจากผลการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามนโยบายของรัฐบาล พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร โดยศึกษาจากการดำเนินงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามนโยบายของรัฐบาล ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

6.2 ทำให้ทราบถึงผลกระทบจากการดำเนินงานตามโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตามนโยบายของรัฐบาลที่มีผลต่อประชาชนในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

6.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารโครงการและประชาชนทั่วไปทราบถึงสถานการณ์การดำเนินงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางต่อการบริหารโครงการเพื่อให้อสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามนโยบายโครงการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรมศึกษาอำเภอพานจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเอกสารงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย และใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่ง เนื้อหาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 นโยบายสาธารณะ
 - 1.2 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - 1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล
2. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอพานจังหวัดเชียงราย
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 นโยบายสาธารณะ

กระบวนการนโยบายสาธารณะหรือขั้นตอนนโยบายสาธารณะซึ่งถือว่าเป็นวงจร (life cycle) ของนโยบายสาธารณะนั้น (ศุภชัย ยาวะประภาส 2540: 33; ทศพร ศิริสัมพันธ์ 2539: 22) มีนักวิชาการจัดแบ่งขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปตามจุดเน้นของแต่ละคน เช่น ดันน (Dunn, 1994: 15 – 19) แบ่งกระบวนการนโยบายออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การเสนอวาระพิจารณา (Agenda Setting) เป็นขั้นตอนการศึกษาโครงสร้างของปัญหา (Problem Structuring) เพื่อระบุว่าปัญหาควรเป็นปัญหานโยบายสาธารณะที่ต้องการแก้ไขปัญหาโดยการนำปัญหานั้นๆ ไปตามกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) เป็นขั้นตอนของการทำนาย (Forecasting) ถึงผลในอนาคตอันเกิดจากการยอมรับทางเลือก (Alternative) ต่างๆ ซึ่งการทำนายดังกล่าวทำให้ทราบถึงความเป็นไปได้ ศักยภาพ และคุณค่าที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของแต่ละทางเลือก นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงความเป็นไปได้ทางการเมืองว่ามีการสนับสนุนหรือ

คัดค้าน ขั้นตอนที่ 3 การยอมรับนโยบาย (Policy Adoption) เป็นขั้นตอนของการเสนอความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (Recommendation) เกี่ยวกับระดับของความเสี่ยงและความไม่แน่นอนตลอดจนผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อกำหนดเกณฑ์การเลือกและกำหนดผู้รับผิดชอบในการบริหารการนำนโยบายไปปฏิบัติ ขั้นที่ 4 การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นเมื่อมีการยอมรับนโยบายแล้วเป็นขั้นตอนของการตรวจสอบและกำกับดูแล (Monitoring) เกี่ยวกับผลลัพธ์ (Outcomes) และผลกระทบ (Impacts) ของนโยบายโดยใช้ตัวบ่งชี้ต่างๆ และขั้นตอนที่ 5 การประเมินนโยบาย (Policy Assessment) เป็นขั้นตอนการประเมิน (Evaluation) ความสอดคล้องกันระหว่างผลการปฏิบัติตามนโยบายที่คาดหวังกับผลการปฏิบัติตามนโยบายที่เป็นจริง ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้นำผลการประเมินดังกล่าวไปประกอบการแก้ไขปรับปรุงนโยบายเดิมให้ดีขึ้นหรือกำหนดนโยบายใหม่ สำหรับบุชฮอลต์ (Buchholz, 1992: 511) และทศพร ศิริสัมพันธ์ (2539: 22 - 161) ได้แบ่งกระบวนการนโยบายคล้ายคลึงกัน โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การก่อตัวของนโยบาย (Policy Formation) เป็นขั้นตอนของการผลักดันให้ปัญหาสาธารณะถูกบรรจุเข้าในวาระเพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายทำการพิจารณา (Agenda Setting) เป็นขั้นตอนที่ 2 การกำหนดนโยบาย (Policy Formation) เป็นขั้นตอนการพิจารณาตัดสินใจอนุมัติเห็นชอบข้อเสนอหรือทางเลือกทางใดทางหนึ่งมากำหนดเป็นนโยบายสาธารณะอย่างเป็นทางการ โดยทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ตลอดจนผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ที่จะเกิดขึ้นแต่ละทางเลือก ขั้นตอนที่ 3 การนำนโยบายมาปฏิบัติ (Policy Implementation) เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานผู้รับผิดชอบนำนโยบายสาธารณะที่กำหนด ขึ้นแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติให้บังเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เป็นขั้นตอนของการตรวจสอบถึงประสิทธิผล (Effectiveness) หรือสัมฤทธิ์ผล (Achievement) ของนโยบาย ตลอดจนความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคของการนำนโยบายไปปฏิบัติ และประสิทธิภาพ (Efficiency) ของการดำเนินงานตามนโยบาย นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงการตรวจสอบผลกระทบ (Impact) ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดหวังด้วย ขั้นตอนที่ 5 การต่อเนื่อง การทดแทน และการสิ้นสุดนโยบาย (Policy Maintenance, Succession & Termination) เป็นขั้นตอนของการพิจารณาทบทวนเพื่อตัดสินใจควรคงสภาพ เปลี่ยนแปลง หรือการยกเลิกให้นโยบายสิ้นสุดลง โดยอาศัยข้อเท็จจริงจากการประเมินผล ส่วนสมพร เพ็ญจันทร์ (2539: 78 - 93) ได้ปรับปรุงงานของแอนเดอร์สัน (Anderson, 1976: 41) ริพลีย์และแฟรนคลิน (Ripley & Franklin, 1980: 89) โจนส์ (Jones, 1977: 56) บริวเวอร์และลีออน (Brewer & Leon, 1980: 34-37) แล้วจัดแบ่งกระบวนการออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดปัญหาและเสนอวาระการพิจารณา (Problem Identification and Agenda Setting) เป็นขั้นตอนของการค้นคว้าว่าปัญหาใด เป็นปัญหาสาธารณะที่

ต้องการการแก้ไขแล้วนำปัญหาดังกล่าวเข้าบรรจุในวาระพิจารณา เพื่อเสนอผู้กำหนดนโยบาย ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดนโยบายและแผนงาน (Policy and Program Formulation) เป็นขั้นตอนของการพิจารณา คัดเลือกปัญหาสาธารณะในวาระการพิจารณา เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ขั้นตอนที่ 3 การยอมรับเป็นนโยบาย (Policy Adoption) เป็นขั้นตอนของการทำให้นโยบายสาธารณะมีความชอบด้วยกฎหมาย (Legitimacy) เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่รับผิดชอบและประชาชน ขั้นตอนที่ 4 การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation) เป็นขั้นตอนของการบริหารนโยบายให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบายนั้นๆ โดยจะต้องมีกิจกรรมสำคัญ 3 ประการ 1) การแปลสิ่งที่กล่าวไว้ในนโยบายให้เป็นที่เข้าใจ (Interpretation) 2) การจัดองค์การเพื่อดำเนินงานให้ได้ผล (Organization) 3) การลงมือปฏิบัติ (Application) ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เป็นขั้นตอนของการพิจารณาตัดสินว่านโยบายนั้น ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาของประชาชนโดยแท้จริงหรือไม่เพียงใด โดยวิธีการประเมินผลนโยบายควรมีความเหมาะสมกับชนิดและปัญหานั้นๆ ขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงยุตินโยบาย (Policy Adjustment or Termination) เป็นขั้นตอนของการพิจารณาว่า นโยบายนั้นๆ ว่าควรที่จะดำเนินการต่อโดยปรับปรุงให้ดีขึ้น หรือควรที่จะยุตินโยบายนั้นเสีย นอกจากนี้ นากามูระ และสมอลวูด (Nakamura & Smallwood, 1980: 27) ศุภชัย ยาวะประภาส (2540: 33 - 35) รัตนะ บัวสนธ์ (2540: 1) และอนันต์ เอกวงค์ (254: 169) ได้แบ่งกระบวนการนโยบายออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) ขั้นตอนนี้จะเริ่มต้นที่การระบุว่าอะไรเป็นสาธารณะ ลำดับต่อไปทำการค้นหาทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหา สาธารณะนั้นๆ ต่อจากนั้นทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบว่าทางเลือกใด เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับการแก้ไขปัญหาสาธารณะดังกล่าว ลำดับสุดท้ายของขั้นตอนนี้ก็คือ การนำทางเลือกที่ดีที่สุดไปกำหนดนโยบายสาธารณะ ขั้นตอนที่ 2 การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) เป็นขั้นตอนของการแปลความนโยบายสาธารณะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่านโยบายนั้นๆ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวทางการดำเนินการอย่างไรบ้าง การรวบรวมทรัพยากรต่างๆ ที่จะต้องใช้ในการดำเนินงานตามนโยบายนั้นๆ การวางแผนการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว และการจัดองค์การ เพื่อให้เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามนโยบาย ตลอดจนการดำเนินงานตามนโยบายสาธารณะ ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เป็นขั้นตอนของการวัดคุณค่าของผลการดำเนินงานตามนโยบายสาธารณะ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร มีผลข้างเคียงหรือผลกระทบอันจะนำไปสู่ปัญหาด้านอื่น หรือไม่ ซึ่งเป็นการประเมินผลตามนโยบาย วัตถุประสงค์เป้าหมายและแนวทางการดำเนินการหรือไม่ มีการวางแผนการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวอย่างไร และมีการจัดองค์การเพื่อให้เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตาม

นโยบายหรือไม่ โดยศึกษาจากผู้นำนโยบายหรือแผนงานนำไปปฏิบัติ จากนั้นขั้นตอนสุดท้ายก็คือ การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เป็นขั้นตอนของการวัดคุณค่าของผลการดำเนินงาน ตามนโยบายว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีผลข้างเคียงหรือมีผลกระทบอย่างไรบ้าง

1.2 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับกองทุน คือ

1.2.1 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกองทุนรวมในระดับชาติเพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

1.2.2 กองทุนหมู่บ้าน คือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้าน/ชุมชน ประมาณ 1 ล้านบาท เพื่อไปบริหารจัดการให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนกู้ยืมตามประเภทและอัตราดอกเบี้ยต่ำ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนและชุมชนเมืองกำหนด จากนั้นก็จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและคณะกรรมการดำเนินการระดับต่างๆ โดยให้ดำเนินงานตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2544 รวมทั้งที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดทำและบริหาร กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 รวมทั้งที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน ซึ่งให้ดำเนินการเป็นไปตามหลักปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

ทั้งนี้ให้การดำเนินการจัดตั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ คือ

1. ส่งเสริมและพัฒนาให้หมู่บ้าน/ชุมชน มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
2. เพื่อให้โอกาสหมู่บ้านและชุมชน สร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียนอย่างยั่งยืนในหมู่บ้าน/ชุมชนสำหรับการลงทุนเพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้จากการสร้างงานพัฒนาอุตสาหกรรมครัวเรือน การลงทุนร่วมกันในแบบรัฐวิสาหกิจ ชุมชน และสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน
3. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานล่างเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ
4. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

ซึ่งผลจากการดำเนินนโยบาย ก็จะมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้กับหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีความพร้อมที่รัฐบาลกำหนดให้ครบทุกหมู่บ้านและชุมชนในระดับท้องถิ่น ในการดำเนินงานตามนโยบาย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้มีมติเห็นชอบแผนงานงบประมาณ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการนโยบายออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2544) เป็นระยะของการจัดตั้งกองทุน ซึ่งมีแผนงานดังนี้

1. การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติโดยการจัดทำระเบียบ เงื่อนไข และคู่มือการปฏิบัติงาน
2. การประชาสัมพันธ์และสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่นของประชาชนให้เข้าใจ ปรัชญาของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. การจัดโครงสร้างของปฏิบัติงานตามระเบียบ การทำความเข้าใจแก่บุคลากรและการสนับสนุนและการตอบปัญหาและให้ข้อเสนอแนะ
4. การเตรียมกลไกเสริมในรูปแบบ “ประชารัฐ”
5. การช่วยเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2544 - 2545) เป็นระยะที่มุ่งเน้นเพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างองค์ความรู้ให้กับคณะกรรมการกองทุนและสมาชิกกองทุน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการกองทุน อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณจำนวน 300 ล้านบาท โดยมีโครงการที่สำคัญ ดังนี้

1. โครงการเพิ่มศักยภาพคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. เวทีเครือข่ายการเรียนรู้ระดับอำเภอของกองทุน
4. การสังเคราะห์บทเรียนกองทุนระดับจังหวัด
5. การวิจัย การประเมินผล และการพัฒนากองทุน

ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2546 - 2547) การนำไปสู่ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีแผนงานเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อการพึ่งพาตนเองได้ของกองทุนทั้งด้านสังคมและธุรกิจ
2. การเสริมสร้างกองทุนที่ยั่งยืน โดยการขยายเงินกองทุนการสร้างเครือข่ายกองทุนการเชื่อมโยงทุนจากกองทุนกับสถาบันการเงินอื่น
3. การเสริมสร้างกองทุนและเครือข่ายกองทุนที่เกิดขึ้นเป็นเครื่องมือนำไปสู่การเชื่อมประสานนโยบายอื่นๆ และความเข้มแข็งของชุมชน

จากแนวคิดและปรัชญาของนโยบายกองทุนและชุมชนเมือง เป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน ในหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาตนเอง และมีเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน พร้อมทั้งการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

การกู้ยืมกองทุนหมู่บ้าน

1. ผู้มีสิทธิกู้ยืม
 - 1.1 สมาชิกกลุ่ม/องค์กรที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
 - 1.2 บัณฑิตบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
 - 1.3 ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์/เงื่อนไข และแบบฟอร์มที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกำหนดภายใต้กรอบหลักเกณฑ์เงื่อนไขของคณะกรรมการ
2. ประเภทการให้กู้ยืม
 - 2.1 พัฒนาอาชีพ
 - 2.2 สร้างงาน
 - 2.3 สร้างและ/หรือ เพิ่มรายได้

- 2.4 ลดรายจ่าย
 - 2.5 อุตสาหกรรมและ/หรือ วิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน
 - 2.6 เพื่อการฉุกเฉิน
 3. ลักษณะการกู้ยืม มี 2 ลักษณะ คือ
 - 3.1 กู้ยืมภายในหมู่บ้าน
 - 3.2 กู้ยืมภายในเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน
 4. สัดส่วนวงเงินกู้ยืมเพื่อการฉุกเฉินไม่ควรเกินร้อยละ 10 ส่วนประเภทอื่นๆ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด
 5. ขั้นตอนในการให้กู้ยืม
 - 5.1 ยื่นคำขอกู้ยืม ต่อคณะกรรมการกองทุน
 - 5.2 คณะกรรมการกองทุนพิจารณา
 - 5.3 อนุมัติ
 - 5.4 ทำสัญญา
 - 5.5 เปิดบัญชีออมทรัพย์
 - 5.6 โอนเงินเข้าบัญชี
- การจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน
1. การจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วย หลักการสำคัญ 2 ประการ คือ ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน และประสิทธิภาพในการบริหารกองทุนให้บรรลุตามนโยบายและวัตถุประสงค์
 2. เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวคณะกรรมการจะกำหนดระเบียบข้อบังคับเป็นแนวทางหลักกว้างๆ เพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนกำหนดรายละเอียดของระเบียบข้อบังคับกับสภาพความเป็นจริงของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน
 3. กรอบระเบียบข้อบังคับได้แก่
 - 3.1 ประเภท สัดส่วน และระยะเวลาการให้กู้
 - 3.2 การพิจารณาและอนุมัติเงินกู้
 - 3.3 เงื่อนไขการส่งเสริมการออม
 - 3.4 การคืนเงินต้นและดอกเบี้ย
 - 3.5 อัตราดอกเบี้ย
 - 3.6 การสทบกองทุน
 - 3.7 การจัดสรรกำไรกองทุน

3.8 การบัญชี

4. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะต้องกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ ภายใต้กรอบที่คณะกรรมการกำหนดโดยความเห็นชอบของสมาชิก

การบัญชี

1. การบัญชีของกองทุนให้จัดทำตามแบบและหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด
2. ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจัดทำรายงาน งบการเงิน ส่งคณะกรรมการติดตามและสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดภายในเก้าสิบวันนับตั้งแต่สิ้นปีบัญชีทุกปี ในทุกรอบปี เพื่อตรวจสอบบัญชีตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

การสมทบกองทุน

1. เพื่อสนับสนุนให้หมู่บ้าน/ชุมชน ผสมผสานกองทุนต่างๆ ในหมู่บ้าน หากกลุ่ม/องค์กรที่มีกองทุนชาวบ้าน และมีความประสงค์จะรวมกองทุน กับกองทุนหมู่บ้าน ให้สามารถดำเนินการได้ตามระเบียบสมทบกองทุน ตามที่คณะกรรมการกำหนด
2. สำหรับกองทุนของรัฐ ให้หน่วยงานรับผิดชอบปรับปรุง แก้ไขระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อเอื้ออำนวยให้กลุ่มองค์กร ในหมู่บ้านสามารถรวบรวมกองทุนหมู่บ้านได้ตามความประสงค์
3. ในพระราชบัญญัติ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ควรบรรจุอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการเกี่ยวกับการพิจารณาการขึ้นครองของรัฐตามแผนงาน โครงการใหม่ ของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับกองทุน

ระบบการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล

1. ระบบติดตามตรวจสอบภายใน
 - 1.1 ระบบการติดตาม/ตรวจสอบภายใน จัดให้มีกลไก เพื่อทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบโดยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ผู้แทนกลุ่มและองค์กรที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและผู้นำท้องถิ่น
 - 1.2 การติดตามตรวจสอบมี 2 ลักษณะ คือ
 - 1.2.1 ติดตามตรวจสอบหรือบริหารจัดการกองทุนและบัญชี
 - 1.2.2 ติดตามตรวจสอบสมาชิกผู้กู้ยืม
 - 1.3 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะต้องจัดประชุมสมาชิกเพื่อรายงานผลการติดตามตรวจสอบ ตามข้อ 2 ทุกเดือน
2. ระบบติดตามตรวจสอบภายนอก
 - 2.1 ให้เป็นบทบาทของคณะกรรมการระดับจังหวัด และ/หรือคณะกรรมการของคณะกรรมการจังหวัด

2.2 ประเด็นติดตามตรวจสอบ

2.2.1 การจัดองค์กรและแผนการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน
หมู่บ้าน

2.2.2 ความโปร่งใสในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน

2.2.3 ปัญหาด้านวิชาการ และการจัดการ

2.3 ให้เป็นบทบาทขององค์กรอิสระ ได้แก่ สถาบันการศึกษา และ/หรือภาคเอกชน
และ/หรือองค์กรพัฒนาชุมชน

3. การประเมินผล

3.1 ให้เป็นบทบาทขององค์กรอิสระ ได้แก่ สถาบันการศึกษา และ/หรือ
ภาคเอกชน และ/หรือองค์กรพัฒนาชุมชน

3.2 ประเด็นการประเมินผล

3.2.1 การใช้จ่ายเงินตามวัตถุประสงค์

3.2.2 การบริหารจัดการ การจัดองค์กรหมู่บ้าน การจัดทำบัญชี การกระจาย
ของผู้ใช้ประโยชน์จากกองทุนตามหลักเกณฑ์/เงื่อนไข

3.2.3 ผลการดำเนินการ

3.2.4 ผลวิเคราะห์

3.2.5 ข้อเสนอแนะ

4. การรายงาน การประเมินผล โดยรายงานให้คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ
ระดับจังหวัด โดยให้รายงานทุก 6 เดือน และทุก 12 เดือน

กล่าวโดยสรุป “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ เครื่องมือสำคัญในอันที่จะ
ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามแนวทางการพัฒนาที่ให้สมาชิก
ในหมู่บ้านและชุมชนเป็นผู้คิดและตัดสินใจด้วยภูมิปัญญาตนเอง”

ระยะที่ 1 การเรียนรู้เพื่อเติมให้พร้อมของชุมชนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการ
จัดตั้งกองทุน

สภาพสังคมไทยในบรรพกาลที่ผ่านมา ประชากรส่วนใหญ่มีความเป็นญาติ พี่น้อง
กันในชุมชนสำนึกของคนจึงมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีความสมัครสมาน
สามัคคี และเรียบง่าย จากสังคมตะวันตกที่มีการแข่งขัน การมุ่งเอารอดเอาเปรียบและมักมองตนเอง
ก่อนชุมชน พร้อมกับยังคงพฤติกรรมพื้นบ้าน เช่น ขาดความรับผิดชอบ และไม่สามารถทำงานกับ
ผู้อื่นได้ หรือ ได้ก็ไม่ดี ยังรอการอุปถัมภ์และไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง มักรอการชี้แนะจาก
บุคคลภายนอก แต่เมื่อรัฐบาลมีนโยบายให้ทุกหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้จัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท

เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุน พัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต รวมทั้งเกิดศักยภาพและความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

หลักการจัดการเงินทุน 1 ล้านบาท คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีหลักการในการจัดสรรเงินให้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนี้ (1) ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง (2) ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุน ที่เน้นความพร้อมของบุคคลทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุน (3) ความพร้อมของระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนโดยสมาชิก และ (4) ความพร้อมของการบริการจัดการที่สอดคล้องและเกื้อกูลกัน ระหว่างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับกองทุนอื่นๆ ที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สภาพของหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวนไม่น้อยที่มีการรวมกลุ่มที่จัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาชนในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนสังคม เช่น กองทุนสัจจะออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน และกองทุนเพื่อการผลิต เป็นต้น หมู่บ้านหรือชุมชนเหล่านี้มักจะได้รับการดูแลและได้รับความสนใจต่อภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนและมีบทบาทเข้าไปเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและในทางตรงกันข้าม มีหลายหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ยังไม่เคยรวมกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรประชาชนซึ่งหมู่บ้านและชุมชนเมืองเหล่านี้จึงไม่เคยมีบทเรียน หรือยังไม่เรียนรู้กระบวนการรวมกลุ่ม ประกอบด้วยภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีบทบาทเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ต่างๆ ละเลยหมู่บ้านและชุมชนดังกล่าว โอกาสที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งจึงมีไม่มากนัก

ระยะที่ 2 การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุน

เมื่อหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้จัดตั้งกองทุนและรับการจัดสรร โอนเงินจากการพิจารณาความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติแล้ว การเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริการจัดการกองทุน ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน วิธีการบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียน การเรียนรู้การทำบัญชีกองทุน การวิเคราะห์ การให้สินเชื่ออย่างง่ายขายของคณะกรรมการกองทุน และการจัดทำโครงการหรือรายละเอียดประกอบประกอบอาชีพที่เหมาะสมและรัดกุมของสมาชิก จึงเป็นภารกิจที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องเข้าใจช่วยเสริมสร้าง ดังนั้น “การสร้างการเรียนรู้โดยตรงแก่ผู้แทนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงมีความจำเป็น” และ “การสร้างองค์ความรู้ที่

เหมาะสมกับบริบทชุมชน” ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุน พร้อมทั้ง “การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชน” โดยพบว่า แนวทาง “ประชารัฐ” ที่เป็นวิธีการทำงานที่สร้างการเรียนรู้แก่ชุมชนที่เหมาะสม

1.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสาระสำคัญของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมหรือในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ 2527: 117 อ้างอิงจาก ปันดคา บรรณเลข 2548: 14)

1.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 26) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาพัฒนาชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับโดยบริสุทธิ์ใจด้วยว่ามนุษยชนนั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527: 10) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527: 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนหรือพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมและได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตนเอง

ปรัชญา เวสารัชช (2528: 5) ได้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างหรือใช้ทรัพยากรในส่วนของตนต่อกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมต้องมีองค์ประกอบดังนี้

1. ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนา
2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินและวัสดุในกิจกรรมพัฒนา

ทวิศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540: 93) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาตนเอง ร่วมให้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชน กลุ่มเป้าหมาย ได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่ตนมี ตนต้องการปัญหาที่กำลังเผชิญ ตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปของบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

ปารีชาติ วลัยเสถียร (2542: 115-116) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีความหมาย 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้

และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชุมชนสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับประโยชน์จากการพัฒนา

2) การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ จากส่วนกลางมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจวางแผน

ชูเกียรติ เปี่ยมศรี (2543: 21) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าการมีส่วนร่วม (participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องเป็นความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติกันนั้นๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

1.3.2 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2545: <http://www.student.chula.ac.th/~43742255/Participation-1.htm> อ้างจากปนัดดา บรรณเลข 2548: 16-17) การมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไปสามารถสรุปได้เป็น 5 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information)

การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับการแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation)

การปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการ โครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบการทางเลือกในการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting)

การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น

ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ รูปแบบที่พบเห็นบ่อย ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting)

การประชุมลักษณะนี้จะต้องจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่วนตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม การประชุมในระดับนี้อาจจะจัดในระดับที่กว้างขึ้นได้ เพื่อรวมหลายๆ ชุมชนในคราวเดียวกัน ในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบ

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing)

สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถาม และให้ความเห็นต่อโครงการ การประชุมอาจจะจัดในที่สาธารณะทั่วไป ผลการประชุมจะต้องนำข้อเสนอต่อสาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับผลดังกล่าวด้วย

3.3 การประชุมพิจารณา (Public Hearing)

เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับมีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจนและแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ซึ่งอาจมาจากการร่วมกันกำหนดขึ้นทั้งรูปแบบการประชุมไม่ควรจะเป็นทางการมากนัก และไม่เกี่ยวข้องกับนายของกฎหมายที่จะต้องมีการชี้ขาดเหมือนการตัดสินในทางกฎหมาย การจัดประชุมจึงอาจจัดในหลายวันและไม่จำเป็นต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)

เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติจะให้ประชาชน เป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นนั้นๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนได้รับผลกระทบ เลือกร่างแบบของคนที่เข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทชี้แนะการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้นว่าจะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

5. การใช้กลไกทางกฎหมาย

รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงของการป้องกันแก้ไขแต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากกรณีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองคิดว่าควรจะได้รับ โดยในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในหลายมาตรา ได้แก่ มาตราที่ 44, 46, 48, 56, 60, 70 และ 74 เป็นต้น ซึ่งประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปของปัจเจกและในรูปขององค์กรและตามที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นต้น

1.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

จันทนา สุทธิจาริ (2544: 43-44) กล่าวถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ ดังนี้ (1) ปัจจัยทางระบบการเมือง คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดตามระบอบประชาธิปไตย (2) วัฒนธรรมทางการเมือง มีผลสำคัญต่อลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งจะแตกต่างกันในแต่ละสังคม มีบทบาทสำคัญในการสร้างทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อในการดำรงชีวิตอยู่ของประชาชน (3) โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ระดับรายได้ ระดับการศึกษา และ (4) สิ่งแวดล้อมภายนอกเช่น อิทธิพลของสื่อมวลชนการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งได้นำแนวคิดต่างๆ มาปรับปรุงใช้ สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

1.1 เพศ โดยถือว่าเพศชายและเพศหญิงมีโอกาสและเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมต่างกัน ซึ่งในสังคมไทยมีค่านิยมที่เพศชายเป็นผู้นำ เพศหญิงเป็นผู้ตาม กิจกรรมเพื่อส่วนรวมหรือนอกบ้านมักเป็นเรื่องของผู้ชาย และจากผลการศึกษาหลายเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม พบว่า เพศมีอิทธิพลต่อมีส่วนร่วมอยู่เสมอ โดยเฉพาะเพศชายและเพศหญิงมีโอกาสและเวลาในการมีส่วนร่วมต่างกัน

1.2 อายุ คนที่มีอายุต่างกันมีความสามารถและประสบการณ์ที่ต่างกัน โดยเฉพาะสังคมไทย ผู้ที่มีอายุมากกว่าหรืออาวุโสกว่าจะมีประสบการณ์ที่ต่างกัน โอกาสในการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ จึงมีมากกว่า

1.3 การศึกษา โดยเชื่อว่าการศึกษาคือจะพัฒนาความรู้ความสามารถและความรู้สึกกับผิชอบของพลเมือง อันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจ ตามทฤษฎี Educative Theory

1.4 รายได้ เชื่อว่ารายได้ที่มั่นคงแน่นอนทำให้คนมีความโน้มเอียงเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีโอกาสมากกว่าคนที่มีรายได้ไม่มั่นคง ตามแนวคิดจิตวิทยาสังคม

1.5 อาชีพ ตามแนวคิดจิตวิทยาสังคม เชื่อว่าคนที่มีความสามารถทางอาชีพสูงจะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อรักษาแหล่งที่เป็นประโยชน์กับเขา ในทางตรงกันข้ามแนวคิดเศรษฐศาสตร์จะคำนึงถึงความเป็นเหตุเป็นผล เพราะคนที่มีความสามารถทางอาชีพต่ำจะมีความต้องการสูง จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตน

1.6 ระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชนหรือความผูกพันในชุมชน โดยเชื่อว่าบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมากหากบุคคลมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และเขาจะเข้าใจในความต้องการและแก้ปัญหาท้องถิ่นตลอดจนตระหนักถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของรูส โซและ The Communitarian theory of Participation

2. ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและสังคม ได้แก่

2.1 วัฒนธรรมทางการเมือง จะเป็นตัวสร้างค่านิยม ทักษะคติ และความเชื่อส่วนบุคคล ที่จะส่งต่อการกระทำหรือไม่กระทำในกิจกรรมต่างๆ และผลงานวิจัยพบว่าวัฒนธรรมทางการเมืองจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.2 ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยสังคมไทยจะมีลักษณะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมาตลอด โครงสร้างของสังคมในชุมชนจะเป็นครอบครัวใหญ่ และเนื่องด้วยมีวัฒนธรรมการเคารพผู้ใหญ่ และผู้อาวุโส ยอมรับอำนาจ มีลักษณะประนีประนอมภายใต้ระบบอุปถัมภ์ในเครือญาติ จึงเป็นปัจจัยที่จะส่งต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

2.3 การรับรู้วิธีการหรือช่องทางในการมีส่วนร่วม ซึ่งการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา จะต้องมียุทธศาสตร์ในการเข้าไปมีส่วนร่วม แม้ว่าประชาชนจะเห็นประโยชน์ แต่ไม่สามารถเข้าร่วมได้เพราะไม่เห็นหรือไม่ทราบถึงช่องทางการเข้าร่วม

2.4 การติดต่อสื่อสาร ซึ่งการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ หรือพบปะพูดคุยกันจะทำให้ทราบข่าวสาร รับรู้ในเรื่องราวต่างๆ และสามารถสร้างความตระหนักในการตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วม

3. ปัจจัยทางโอกาส ได้แก่

3.1 การออกระเบียบการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม หากไม่มีกฎระเบียบ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนก็ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

3.2 ทักษะของคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเองสามารถเปิดช่องทางให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน และในด้านการมีส่วนร่วมยังเป็นกลไกที่สำคัญของการกระจายอำนาจการบริหารกองทุนลักษณะประชาธิปไตย ซึ่งจุดร่วมระหว่างการพัฒนาและการบริหารจัดการนั้นคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน กล่าวคือ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถเป็นแหล่งเงินทุนของคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน โดยคนในชุมชนตลอดไป

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล

ความหมายของประสิทธิผล

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพ.ศ. 2525 ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิผล แปลว่า ให้ผลอย่างแท้จริง ผลสำเร็จ และผลที่เกิดขึ้น

สมพงษ์ เกษมสิน (2523: 14) ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิผล หมายถึง การพิจารณาผลของการทำงานที่สำเร็จลุล่วงดังประสงค์ หรือที่คาดหวังไว้เป็นหลัก และความสำเร็จของงานอย่างไม่มีประสิทธิผลนี้ อาจเกิดจากการปฏิบัติงานที่ไม่ประหยัด หรือไม่มีประสิทธิภาพก็ได้ เพราะประสิทธิภาพเป็นเรื่องของการทำงานให้ได้ผลสูงสุด ส่วนประสิทธิผลเป็นเรื่องของการนำเอาผลงานที่สำเร็จดังคาดหวังมาพิจารณา ดังนั้นงานที่มีประสิทธิผลจึงไม่จำเป็นต้องมีประสิทธิภาพเสมอไป

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2526: 35-38) กล่าวว่า ประสิทธิผลถูกตีความหมายถึง การบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

อนุ เนินหาด (2543: 8) กล่าวว่า ประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์การนั้น เพื่อมุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ การดำเนินการที่เรียกว่า ก่อให้เกิดประสิทธิผลนั้น ก็คือ การดำเนินการที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และการวัดประสิทธิผล หมายถึง การพิจารณาถึงกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างวัตถุประสงค์หรือสถานการณ์ที่สังเกตได้กับวัตถุประสงค์หรือสถานการณ์ต่างๆ ไป ที่เป็นมาตรฐานหรือที่ตั้งไว้

กล่าวโดยสรุปว่า ประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึง ความสามารถบรรลุเป้าหมายที่เป็นไปได้มากที่สุดขององค์กร โดยที่ยังสามารถรักษาปัจจัยนำเข้า ระบบการทำงาน สมาชิกในองค์กร และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องให้ยังคงสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรต่อไปได้

เจมส์ แอล ไพร์ส (James L. Price.) (ภรณ์ มหานนท์ 2529: 57-58; อ้างจาก James L. Price, 1968: 186) กล่าวว่า ประสิทธิภาพขององค์กรถูกจำกัดอยู่เพียงว่าเป็นความสามารถในการบรรลุถึงเป้าหมายเท่านั้น โดยได้เสนอเกณฑ์ที่จะใช้ประเมินประสิทธิภาพขององค์กร คือจากการวิเคราะห์จากตัวแปรแทรกซ้อน ซึ่งมีผลกระทบสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพและการแบ่งส่วนงาน การติดต่อสื่อสาร และขนาดขององค์กร เป็นต้นว่า องค์กรสององค์กรมีความเหมือนกันทุกประการในแง่ของอัตรากำลัง การติดต่อสื่อสารและขนาดขององค์กร แต่ปรากฏว่า ประสิทธิภาพขององค์กรหนึ่งกลับมีมากกว่าอีกองค์กรหนึ่ง ดังนั้นการระบุให้ได้ว่าอะไรเป็นสาเหตุของความแตกต่างในประสิทธิภาพก็คือการระบุถึงตัวแปรแทรกซ้อน ดังนี้

1. ความสามารถในการผลิต หมายถึง อัตราส่วนของผลผลิตต่อปัจจัย
2. การยินยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กร หมายถึง ความมากน้อยของการที่สมาชิกขององค์กรยอมรับบรรทัดฐานขององค์กร
3. ขวัญ หมายถึง ความมากน้อยของการที่แรงจูงใจของสมาชิกแต่ละคนได้รับการตอบสนอง
4. ความสามารถในการปรับตัว หมายถึง ความมากน้อยของการที่องค์กรสามารถสนองตอบต่อความเปลี่ยนแปลง
5. ความเป็นปึกแผ่น หมายถึง ความมากน้อยของการที่การตัดสินใจนั้นๆ เป็นที่ยอมรับในสภาพแวดล้อม ซึ่งในที่สุดก็จะเป็นเครื่องตัดสินความอยู่รอดขององค์กรในระยะยาว

ภรณ์ มหานนท์ (2529: 64-65) ได้ศึกษาประสิทธิภาพขององค์กรด้วยสมมุติฐานที่ว่าองค์กรทุกองค์กรมุ่งที่จะบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรโดยการใช้เครื่องมือที่ทั้งมีและไม่มีชีวิตเพื่อผลิตผลงานของกลุ่ม ดังนั้น การให้ความหมายหรือคำจำกัดความของประสิทธิภาพขององค์กรจึงต้องพิจารณา 2 ประเด็นคือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรและหนทางหรือเครื่องมือ ซึ่งองค์กรใช้ในการรักษาไว้ซึ่งความเป็นองค์กรและบรรลุเป้าหมายให้ได้ สำหรับเป้าหมายสำคัญขององค์กรโดยทั่วๆ ไปมีดังนี้คือ

1. มีผลผลิตสูง ในแง่ของการสามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่องค์กรได้ตั้งไว้ ไม่ว่าจะโดยปริมาณหรือคุณภาพ
2. ความสามารถที่จะดูดซึม และปรับตัวเข้าได้กับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอกองค์กร โดยไม่สูญเสียความมั่นคง

3. รักษาไว้ซึ่งทรัพยากรทั้งมนุษย์และวัสดุอุปกรณ์

จากสมมติฐานเกี่ยวกับองค์การและเป้าหมายขององค์การ Georgopoulos and Tannenbaum ก็ได้ให้คำจำกัดความของประสิทธิผลขององค์การว่า หมายถึง ความมากน้อยของการที่องค์การในฐานะที่เป็นระบบสังคมสามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้โดยทรัพยากรและหนทางที่มีอยู่ โดยไม่ทำให้ทรัพยากรและหนทางต้องเสียหาย และโดยไม่สร้างความตึงเครียดที่ไม่สมควรแก่สมาชิก ดังนั้น ตัวแปรที่จะใช้วัดประสิทธิผลขององค์การจึงประกอบด้วย

1. ความสามารถในการผลิตขององค์การ
2. ความยืดหยุ่นขององค์การ ในรูปของความสำเร็จในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การ และความสำเร็จในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นนอกองค์การ
3. การปราศจากความตึงเครียด หรือความขัดแย้งรุนแรงระหว่างกลุ่มย่อยในองค์การ หรือระหว่างหน่วยงานในองค์การ

ริชาร์ด เอ็ม สเตียร์ (Richard M. Steers) (กรณี มหานนท์ 2529: 75-103 อ้างจาก Richard M. Steers, 1977: 46) ได้เสนอ แนวทางในการวิเคราะห์องค์การเพื่อประเมินหาความมีประสิทธิภาพขององค์การด้วยตัวแบบที่เรียกว่า ตัวแบบกระบวนการ หรือ Process Model ซึ่งเป็นแนวทางกว้าง และมีประโยชน์ในการวิเคราะห์องค์การได้หลายประเภท และเป็นตัวแบบที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุดเท่าที่มีปรากฏใช้กันอยู่

แนวการวิเคราะห์ของ สเตียร์ เป็นวิธีที่ครอบคลุมหลายด้าน ซึ่งเหมาะกับการวิเคราะห์ประสิทธิผลขององค์การอันเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อน แนวการวิเคราะห์นี้เสนอว่า การวัดประสิทธิผลสามารถทำได้ดีที่สุดด้วยการพิจารณาแนวความคิดที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ คือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการบรรลุถึงเป้าหมายขององค์การให้ได้สูงที่สุด คือ การใช้เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การเป็นเครื่องวัดประสิทธิผลขององค์การ เป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวาง
2. แนวความคิดเกี่ยวกับระบบ คือการวิเคราะห์เป้าหมายจะกระทำในรูปของระบบ ซึ่งหมายความว่าเป้าหมายไม่ใช่อยู่ในสภาพที่นิ่งอยู่กับที่ แต่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา นอกจากนี้ การบรรลุเป้าหมายระยะสั้นก็คือตัวป้อนใหม่ที่จะเข้าไปมีส่วนในการบรรลุเป้าหมายต่อไป ความเป็นวงจรของเป้าหมายขององค์การแสดงให้เห็นถึงความเป็นระบบขององค์การ
3. การเน้นความสำคัญเรื่องพฤติกรรมของคนภายในสภาพแวดล้อมขององค์การ คือ เน้นบทบาทของพฤติกรรมของบุคคลในองค์การที่มีต่อความสำเร็จขององค์การในระยะยาวหรือ

การยอมรับว่าเป้าหมายขององค์การจะสามารถบรรลุถึงได้ก็โดยอาศัยพฤติกรรมของสมาชิกภายในองค์การ

จากนั้น สเตียร์ (Steers) ได้เสนอตัวแปรในการพิจารณาประสิทธิผล โดยแสดงเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2.1 การวิเคราะห์ประสิทธิผลด้วยตัวแบบกระบวนการของ สเตียร์

ลักษณะขององค์การ	ลักษณะของสภาพแวดล้อม	ลักษณะของบุคคลในองค์การ	นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ
1. โครงสร้าง - การกระจายอำนาจ - ความชำนาญพิเศษ - ความเป็นทางการ - ช่วงการบังคับบัญชา - ขนาดขององค์การ - ขนาดของหน่วยงาน	1. ภายนอก - ความสลับซับซ้อน - ความมั่นคง - ความไม่แน่นอน 2. ภายใน (บรรยากาศ) - แนวโน้มของความสำเร็จ - การเอาใจใส่ต่อพนักงาน - แนวโน้มการให้รางวัลและการลงโทษ	1. ความผูกพันต่อองค์การ - ความสนใจ - การรักษาไว้ - ความผูกพัน 2. การปฏิบัติงาน - การจูงใจ เป้าหมาย - ความสามารถ - ความชัดเจนของบทบาท	1. การวางเป้าหมายที่แน่นอน 2. การจัดหาและการใช้ทรัพยากร 3. การสร้างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 4. กระบวนการติดต่อสื่อสาร 5. ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ 6. การปรับตัวและการริเริ่มสิ่งใหม่

นอกจากนี้แล้ว สเตียร์ ยังได้เสนอตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การ โดยแบ่งตามลักษณะได้ 4 ประเภท คือ

1. ลักษณะขององค์การ (Organizational Characteristics) ประกอบด้วย

1.1 โครงสร้างขององค์การ หมายถึง ความสัมพันธ์ของทรัพยากรด้านมนุษย์ที่ได้กำหนดในองค์การ ดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างจะต้องวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ซึ่งได้แก่ ความมากน้อยของการรวมอำนาจ ความชำนาญเฉพาะอย่างของงาน ความมากน้อยของการทำความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้เป็นแบบแผน ช่วงการบังคับบัญชา ขนาดขององค์การ และขนาดของหน่วยงาน

1.2 เทคโนโลยี หมายถึง เครื่องมือหรือวิธีการซึ่งองค์การใช้ในการแปรสภาพตัวป้อนออกไปเป็นผลผลิต อันมีผลต่อความสำเร็จขององค์การ

2. ลักษณะของสภาพแวดล้อม (Environmental Characteristics) ประกอบด้วย

2.1 สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ เป็นการมุ่งที่สภาพแวดล้อมของงานซึ่งมีความหมายต่อกิจกรรมในการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การ

2.2 สภาพแวดล้อมภายในองค์การ คือบรรยากาศภายในองค์การอันหมายถึงทัศนคติ ค่านิยม ปทัสถาน และความรู้สึกรักของพนักงานต่อองค์การ

3. ลักษณะของบุคคลในองค์การ (Individual Characteristics) เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญเนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลในองค์การจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานอันนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การ โดยเกี่ยวเนื่องกับ 2 ประเด็น คือ

3.1 ความปรารถนาของบุคคลที่จะรักษาไว้ซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์การต่อไป หรือเรียกว่า ความผูกพัน ได้แก่ ความผูกพันเป็นทางการและความผูกพันทางจิตใจ ซึ่งมีปัจจัยที่สำคัญอันจะนำไปสู่ความรู้สึกผูกพันต่อองค์การ ประกอบด้วยลักษณะส่วนตัวของพนักงาน ลักษณะงาน และประสบการณ์ในการทำงาน

3.2 ความปรารถนาของบุคคลในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งก็คือผลการปฏิบัติงานในองค์การ ด้วยสมมติฐานที่ว่า การปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นเป็นสิ่งที่ต้องการเพื่อให้ประสิทธิผลขององค์การ และปัจจัยของการปฏิบัติงานที่ดีของแต่ละบุคคล จะประกอบไปด้วยความสามารถ ลักษณะเฉพาะตัว และความสนใจของบุคคล ทั้ง 3 อย่างนี้เป็นเครื่องกำหนดสมรรถนะของบุคคลในการทำงานเพื่อองค์การ ตลอดจนความชัดเจนของบทบาท และการยอมรับ ซึ่งก็คือความมากน้อยของความเข้าใจ และการยอมรับของบุคคลเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมาย

4. เป้าหมายการบริการและการปฏิบัติ ได้แก่เรื่องที่จะช่วยให้ฝ่ายบริหารสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ดังนี้ คือการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน การจัดหาและการใช้ทรัพยากร การสร้างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน กระบวนการติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ และการปรับตัวขององค์การและการริเริ่มสิ่งใหม่

ดังนั้น โดยสรุปแล้ว ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสำเร็จของงานตามวัตถุประสงค์ หรือตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ โดยเกณฑ์ที่จะใช้ประเมินประสิทธิภาพสามารถวิเคราะห์ได้จากผลของงาน ความยืดหยุ่นขององค์การที่จะปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงภายในและความเปลี่ยนแปลงภายนอก และการปราศจากความขัดแย้งของคนในองค์การ

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2533: 204) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นต่อกิจกรรม โครงการหรืองานใดๆ โดยพิจารณาความสำคัญของการประเมินผลได้จากประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การประเมินผล หมายถึง กระบวนการอย่างมีระบบและต่อเนื่องที่จะวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของงาน โดยนำผลที่ประเมินได้มาปรับปรุงวิธีดำเนินงาน หรือให้แผนงานหรือโครงการบรรลุวัตถุประสงค์

2. การประเมินผลเป็นการพิจารณาคุณค่าของผลงานที่ได้รับ ด้วยการเปรียบเทียบผลงานที่เกิดขึ้นกับความต้องการที่กำหนดไว้

3. การประเมินผลเป็นการตรวจสอบว่างานที่ทำได้ผลดีหรือไม่ เพียงไร ทั้งนี้ อาจจะเป็นการประเมินผลระหว่างการดำเนินการ เพื่อนำผลไปพิจารณาปรับปรุงแผนงานหรือกระบวนการดำเนินงาน หรืออาจจะเป็นการประเมินผลสรุปรวมตลอดโครงการว่าตั้งแต่ทำมาจนสิ้นสุดโครงการนั้น ได้ผลดีหรือไม่เพียงไรก็ได้

4. การประเมินผลเป็นกระบวนการเชิงระบบที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับการตัดสินใจทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหาร โครงการ และผู้กำหนดนโยบาย

สุวัฒน์ สุขมลสันต์ และคณะ (2524: 52) ให้ความหมายของการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงในด้านต่างๆ ของโครงการ เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกของโครงการด้านต่างๆ

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2527: 58) กล่าวถึงการประเมินผลว่ามีจุดมุ่งหมาย 6 ประการ คือ

1. เพื่อต้องการที่จะตรวจสอบดูว่า การดำเนินงาน โครงการ ได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

2. เพื่อต้องการค้นหาคำตอบในเรื่องความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการเฉพาะด้าน

3. เพื่อต้องการค้นหาหลักการและการดำเนินงานที่ทำให้โครงการได้รับความสำเร็จ

4. เพื่อใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของโครงการ

5. เพื่อต้องการค้นหาแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

6. เพื่อการกำหนดวิธีการที่จะให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ

วิลเลียม เอ็น ดันน (William N. Dunn.) (สุวิมล ตีรกานันท์ 2543 อ้างจาก William N. Dunn, 1994: 21-23) ได้เสนอประเด็นในการประเมิน ดังนี้

1. ประสิทธิภาพ เป็นการพิจารณาความพยายามที่ใช้ในการดำเนินงานกับผลที่ได้จากการดำเนินงาน นิยมวัดในรูปตัวของเงิน ในบางกรณีจะพิจารณาเวลาที่ใช้ในการดำเนินการร่วมด้วย นิยมวัดในรูปของตัวเงินและเวลาที่ใช้

2. ประสิทธิภาพ เป็นการพิจารณาถึงผลของโครงการว่าบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ไม่ได้พิจารณาเฉพาะการลงทุนและผลที่ได้รับเท่านั้น

3. ความพอเพียง ใช้ในการพิจารณาโครงการว่าโครงการที่จัดทำขึ้นสนองตอบความต้องการของผู้รับบริการเพียงใด พอเพียงที่จะแก้ปัญหาที่มีอยู่หรือไม่

4. ความเป็นธรรม เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและสังคมในแง่ของความเสมอภาค การแบ่งสรรผลประโยชน์

5. การตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย เป็นการพิจารณาว่าโครงการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ อาจต้องพิจารณาความพึงพอใจของบุคคลที่รับผลจากโครงการ เข้ามาประกอบการตัดสินใจเรื่องความสำเร็จของโครงการ

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2530: 21-22) ได้สรุปความหมายและตัวอย่างคำถามเกี่ยวกับเกณฑ์การวิจัยประเมินผล ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ความหมายและตัวอย่างคำถามเกี่ยวกับเกณฑ์การวิจัยประเมินผล

เกณฑ์การประเมินผล	ความหมาย	ตัวอย่างคำถาม
ประสิทธิผล	เปรียบเทียบผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบาย/แผนงาน/โครงการกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้	นโยบาย/แผนงาน/โครงการประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่
ประสิทธิภาพ	เปรียบเทียบปัจจัยนำเข้ากับผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ	การปฏิบัติตามนโยบาย/แผนงาน/โครงการสิ้นเปลืองทรัพยากรเพียงใด
ความพอเพียง	เปรียบเทียบผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบาย/แผนงาน/โครงการกับความต้องการทั้งหมดของสังคม	นโยบาย/แผนงาน/โครงการสามารถตอบสนองความต้องการทั้งหมดของสังคมได้หรือไม่เพียงใด

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

เกณฑ์การประเมินผล	ความหมาย	ตัวอย่างคำถาม
ความเสมอภาค	เปรียบเทียบโอกาสที่จะได้รับบริการสาธารณะตามนโยบาย/แผนงาน/โครงการมีความเท่าเทียมกัน สำหรับประชาชนทุกกลุ่มหรือไม่	ใครบ้างที่มีโอกาสหรือไม่มีโอกาสได้รับผลลัพธ์และผลกระทบตามนโยบาย/แผนงาน/โครงการ ใครบ้างที่ทราบหรือไม่ทราบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ตามนโยบาย/แผนงาน/โครงการ
ความเป็นธรรม	เปรียบเทียบว่าประชาชนผู้เสียเปรียบในสังคมได้รับผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบาย/แผนงาน/โครงการในสัดส่วนใด เมื่อพิจารณาร่วมกับประชาชนผู้ได้เปรียบในสังคม	นโยบาย/แผนงาน/โครงการถูกกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับผู้ได้เปรียบหรือผู้ที่เสียเปรียบในสังคมเป็นสำคัญและก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนโดยส่วนรวมหรือเฉพาะต่อกลุ่มผลประโยชน์ส่วนน้อย

วิธีการวัดประสิทธิผล

โดนัลด์ ซี โรวัต (Donald C. Rowat) (พิทยา บวรวัฒนา 2541: 180 – 184; อ้างจาก Donald C. Rowat, 1961: 76) กล่าวว่า “ความยากในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการบริหารจะอยู่ตรงที่จะใช้เกณฑ์ใดชี้วัดว่า ณ สถานการณ์หนึ่ง ควรจะใช้ทฤษฎีใดจึงเหมาะสม” ซึ่งความแตกต่างของการวิเคราะห์ประสิทธิผลก็อยู่ตรงเกณฑ์ที่ใช้เช่นกัน เนื่องจากแต่ละเกณฑ์ที่เสนอโดยนักวิชาการไม่ซ้ำกันเลย

แคมเบลล์, เจ พี และพริชาร์ด, อาร์ ดี (Campbell, J.P. and Pritchard, R.D) (พิทยา บวรวัฒนา 2541: 180– 184 อ้างจาก Campbell, J.P. and Pritchard, R.D, 1976: 63-130) ได้สรุปเกณฑ์สำหรับการวัดประสิทธิผลไว้ดังนี้ คือ

1. วัดจากสถิติหรือความคิดเห็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์การทั้งหมด ซึ่งสามารถวัดออกมาเป็นสถิติและตัวเลขได้
2. วัดจากผลผลิต ในระดับบุคคล กลุ่ม และองค์การ ว่าสูงขึ้นหรือไม่
3. วัดจากประสิทธิภาพ โดยเปรียบเทียบอัตราส่วนระหว่างการปฏิบัติงานหนึ่งหน่วยต่อค่าใช้จ่ายที่เสียไป

4. วัดจากกำไรขององค์กร คือ จำนวนรายได้ภายหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการขายและบริการ

5. วัดจากคุณภาพ ของสินค้าและบริการขององค์กร

6. วัดจากอุบัติเหตุ โดยดูจากความถี่ของอุบัติเหตุระหว่างการทำงาน

7. วัดจากการเจริญเติบโต ขององค์กร โดยเปรียบเทียบสภาพองค์กรในปัจจุบันกับในอดีต

8. วัดจากการขาดงาน ของบุคลากรในองค์กร

9. วัดจากการลาออกจากงาน ของพนักงาน (โดยสมัครใจ)

10. วัดจากความพอใจในงานของพนักงาน

11. วัดจากความตึงเครียด/ความขัดแย้งที่เกิดจากการประสานงาน

12. วัดจากการปรับตัวขององค์กรในสถานะที่เปลี่ยนแปลงหรือในช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับความกดดัน ว่าองค์กรสามารถที่จะควบคุมและอยู่เหนือสภาพแวดล้อมนั้นได้หรือไม่

13. วัดจากการยึดมั่นและยอมรับในเป้าหมายของบุคลากร

14. วัดจากความพร้อมเพรียงในการทำงานของบุคลากร

15. วัดจากการใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อม โดยดูจากการติดต่อประสานงานกับองค์กรภายนอก เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่ต้องการ

16. วัดจากผลการประเมิน โดยบุคคลภายนอก ที่เกี่ยวข้องกับองค์กร

17. วัดจากความอยู่รอดขององค์กรในระยะยาว

ข้อจำกัดของแต่ละเกณฑ์ ก็คือ เป็นการยากที่แต่ละเกณฑ์นั้นจะครอบคลุม บางเกณฑ์ใช้ความคิดเห็นส่วนตัว หรือ เป็นนามธรรมจนเกินไป จึงยากที่จะวัดอย่างถูกต้อง รวมถึงความไม่มั่นคงของเกณฑ์ที่ใช้ และปัญหาความแม่นยำในการวัดเชิงปริมาณ (Quantitative) อาจทำได้ยาก เพราะมีความซับซ้อนเกินไป เช่น การวัดความพึงพอใจจากอัตราการขาดงาน อาจไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง หรือการวัดองค์กรว่าสามารถอยู่รอดในระยะยาวนั้น อาจจะไม่สอดคล้องตามสนองตอบแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรก็ได้ (กรณี มหานนท์ 2529: 34)

ในกรณีหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งไม่สามารถวิเคราะห์ด้านค่าใช้จ่ายและผลผลิตต่อชั่วโมงทำงาน (Output per man-hour) ได้ชัดเจนเช่นภาคเอกชน กรณี มหานนท์ (2529: 165) เสนอให้พิจารณาประสิทธิผลจาก

1. ความสามารถในการผลิต ได้แก่ ปริมาณ คุณภาพ และประสิทธิภาพ
2. ความสามารถในการปรับตัว
3. การยืดหยุ่นจากเหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้

แต่ถ้าเป็นองค์การประเภทอื่น เสนอให้วัดจาก

1. ผลกำไร
2. ความพอใจของพนักงาน
3. คุณค่าขององค์การที่มีต่อสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งรวมการพิจารณาด้ว
การศึกษาและการเติบโตขององค์การด้วย

อาจเพราะเกณฑ์บางอย่างยากต่อการวัดในทางปฏิบัติ หากจะประเมินเฉพาะในส่วนที่วัดได้ง่าย ก็จะเป็นการลดความสำคัญของเกณฑ์อื่นที่วัดไม่ได้ หรือไม่ปรากฏชัดซึ่งอาจมีความสำคัญต่อองค์การ (Lawless, 1972: 39)

สตีเฟน พี รอบบิง (Stephen P. Robbing) (พิทยา บวรวัฒนา 2541: 184-197 อ้างจาก Stephen P. Robbing, 1983: 102-105) เสนอวิธีวัดประสิทธิผลขององค์การ 4 วิธีคือ

1. วัดจากความสามารถในการบรรลุเป้าหมายขององค์การ (Goal-Attainment Approach) ซึ่งต้องเป็นเป้าหมายที่แท้จริง โดยวัดจาก “ปัจจัยนำออก” ตัวอย่างได้แก่ การบริหาร โดยยึดวัตถุประสงค์ MBO (Management By Objectives) แต่ในทางปฏิบัติยังมีความสับสนซับซ้อนเกินไป กล่าวคือ

- 1.1 เป้าหมายทางการมีความแตกต่างจากเป้าหมายในการปฏิบัติ

- 1.2 บุคคลใดที่มีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายขององค์การอย่างแท้จริง

- 1.3 บางองค์การมีหลายเป้าหมายและอาจขัดแย้งกัน เช่น การลงทุนวิจัยพัฒนา อาจทำให้กำไรลดลง แต่ก็อาจส่งผลต่อกำไรที่สูงในอนาคตได้ ซึ่งองค์กรต้องพยายามสร้างความสมดุลให้ได้

2. วัดโดยใช้แนวคิดระบบ (System Approach) โดยเน้นที่ “ส่วนนำเข้า” เช่น ทรัพยากร และคน เพื่อทดแทนของเดิมกับกระบวนการแปรรูปปัจจัยและความอยู่รอด วิธีนี้จะเห็นข้อบกพร่องอันเกิดจากการวิเคราะห์โดยประเมินจากเป้าหมาย ในกรณีที่ต้องการมีหลายเป้าหมาย แต่จุดอ่อน ก็คือ องค์การอาจจะหันไปสนใจวิธีทำงาน (Means) เพื่อบรรลุเป้าหมายแทนที่จะพิจารณาจากเป้าหมายที่แท้จริง

3. วัดจากความสามารถขององค์การในการชนะใจผู้มีอิทธิพล (Strategic-Constituencies Approach) เพื่อไม่ให้กลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้น ซึ่งมีอำนาจควบคุมทรัพยากรที่จำเป็นต่อความอยู่รอดขัดขวางการดำเนินงานขององค์การ โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียกับองค์การว่าเขามีความต้องการและคาดหวังอะไร ซึ่งถือเป็นการแลกเปลี่ยนกัน แต่ปัญหาก็คือ ใครเป็นผู้มีอิทธิพลที่แท้จริงเพราะอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

4. วัดจากค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์การ (Competing-Values Approach) เพราะสมาชิกมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับใครมีตำแหน่งอะไร จึงจะต้องวัดจากการผสมผสานผลประโยชน์ระหว่างบุคคลกับองค์การ

ซึ่ง แมคคีกเกอร์ กล่าวว่าประสิทธิผลที่เกิดจากกลุ่มสมาชิกควรเป็นดังนี้ (Lawless, 1972: 131-132)

1. บรรยากาศมีแนวโน้มแบบไม่เป็นทางการ
2. ทุกคนมีส่วนร่วมในการอภิปราย
3. สมาชิกยอมรับวัตถุประสงค์และฉันทานุมัติ ยอมรับฟังซึ่งกันและกัน โดยไม่กลัวที่จะออกความคิดเห็น แม้ว่าจะผิด

4. ความขัดแย้งจะไม่ถูกครอบงำ ปัญหานั้นจะถูกแก้ไขมากกว่าถูกปิดไว้

5. การมอบหมายงานจะชัดเจนและสมาชิกยอมรับงานนั้น

โรเบิร์ต อี ควินน และ จอร์น รอนบอธค (Robert E. Quinn and John Rohrbaugh) (พิทยา บวรวัฒนา 2541: 197-200 อ้างจาก Robert E. Quinn and John Rohrbaugh, 1983: 363) ได้เสนอการวัดค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิก โดยพิจารณา 3 มิติ คือ

1. มองโครงสร้างองค์การว่าเน้นการยึดหยุ่นหรือควบคุม เช่น ถ้าเน้นการยึดหยุ่น จะทำให้เกิดการปรับตัว การเปลี่ยนแปลง และการสร้างสรรค์ แต่ถ้าเน้นการควบคุม จะทำให้เกิดเสถียรภาพ ความเป็นระเบียบ และการคาดการณ์ได้ภายในองค์การ

2. มององค์การว่าเน้นที่บุคคลหรือเน้นองค์การ ถ้าเน้นคนจะมีผลต่อความรู้สึกในการทำงาน แต่ถ้าเน้นองค์การจะมีผลต่อผลผลิตที่สูงขึ้น

3. มององค์การว่ามีการดำเนินงานและเป้าหมายอย่างไร การเน้นกระบวนการภายในต่างๆ นั้นจะมีผลต่อองค์การในระยะยาว แต่ถ้าเน้นที่เป้าหมาย จะเป็นการมององค์การในระยะสั้น

ขณะเดียวกัน บอคเกอร์ (Baugher) (พิทยา บวรวัฒนา 2541: 197-200 อ้างจาก Dan Baugher, 1981: 4-12) ได้เสนอแนะการพิจารณาเกณฑ์ในการตัดสินประสิทธิผลไว้ดังนี้ คือ

1. จะใช้ขอบเขตของกิจกรรมและกรอบเวลาในช่วงใด ที่จะมุ่งประเมิน
2. จะใช้แนวคิดของฝ่ายใดในการพิจารณา (ซึ่งจะส่งผลต่อข้อสรุป)
3. จะใช้การวิเคราะห์ในระดับใด
4. จะใช้ข้อมูลและหลักฐานเพื่ออ้างอิงผลการประเมิน

จากนั้นสามารถนำวิธีการศึกษาและตัวแบบประสิทธิผล มาสรุปได้ดังนี้

เดเนียล แอล สตัฟเฟอร์บีม (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2540: 205 อ้างจาก Daniel L. Stufflebeam, 1997: 124-126) ได้กำหนดรูปแบบการประเมินชื่อ CIPP Model ย่อมาจาก Context – Input – Process – Product Model ซึ่งเน้นการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ด้านการวางแผน ด้านโครงสร้าง ด้านการปฏิบัติ และด้านประสิทธิผลของโครงการโดยประกอบด้วยการประเมิน 4 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการค้นหาข่าวสาร ความจำเป็นในการจัดทำโครงการ ความเหมาะสมของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นต้นว่าข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สภาพทางสังคม ความต้องการทางสังคม ภาวะทางเศรษฐกิจ บรรยากาศทางการเมือง แนวคิดใหม่ๆ ลักษณะของท้องถิ่น สภาพความเจ็บป่วยบรรยากาศในสำนักงาน หรืออื่นๆ ที่จะเป็นภาวะแวดล้อม ซึ่งจะชักจูงและมีอิทธิพลต่อการศึกษาผลการประเมินที่ได้จะเป็นข่าวสารเกี่ยวกับความต้องการ ปัญหา โอกาส อันนำไปสู่การตั้งจุดมุ่งหมาย หรือการกำหนดวัตถุประสงค์

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อจะค้นหาตัวประกอบที่มีประสิทธิภาพหรือแนวทางที่เหมาะสม ความพร้อม ความเพียงพออย่างน้อยเพียงใด พิจารณาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยมากจะเกี่ยวกับบุคลากร วัสดุครุภัณฑ์ การบริหารจัดการ งบประมาณ ปัจจัยนำเข้าอาจเป็นบุคลากร เช่น มารดา คนในครอบครัว เพื่อน วัสดุครุภัณฑ์ เช่น เอกสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการ เช่น ระยะเวลาดำเนินการ บรรยากาศและการร่วมมือ ซึ่งผลการประเมินที่ได้จะเป็นข่าวสารเกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยของแนวทางหรือยุทธวิธีต่างๆ (Alternative Strategies) ที่จะใช้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ กล่าวคือทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่เอื้ออำนวยให้การดำเนินงานตามแผนงาน บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อค้นหาข่าวสารที่จะเป็นแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติ เป็นการประเมินเกี่ยวกับกระบวนการทำงานหรือวิธีดำเนินโครงการ พิจารณาทั้งความเป็นไปได้ของกลวิธี รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ผลการประเมินจะให้ข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ตลอดจนจุดเด่นจุดด้อยของแนวทางที่เลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าจะได้ปรับปรุงแก้ไขวิธีการให้เหมาะสม

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากโครงการกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างไร และเป็นการประเมินเกี่ยวกับผลของการดำเนินงานทั้งในด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น พฤติกรรมและผลกระทบทั้งทางบวก ทางลบ ทางตรงและทางอ้อมของโครงการซึ่งผลการประเมินจะให้ข่าวสารเพื่อบ่งชี้ว่าจุดมุ่งหมายบรรลุมากน้อยเพียงใด ทั้งในขณะ

โครงการดำเนินอยู่และสิ้นสุดแล้ว อีกทั้งจะเป็นการบ่งชี้ว่ากระบวนการที่ใช้ควรจะคงไว้ ปรับปรุง สัมเล็กหรือว่าเปลี่ยนแปลงใหม่

ทฤษฎีของ คาร์โพล (Coplow)

คาร์โพล (Coplow) (ภรณ์ มหานนท์ 2529: 59-60 อ้างจาก Coplow, 1983: 82) ได้กล่าวถึงทัศนะในการประเมินประสิทธิผลขององค์กร 2 องค์กร หรือองค์กรเดียวในระยะเวลาที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกันและประเมินผล โดยวัดจากตัวแปรความมั่นคง ความผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสมัครใจและความสัมฤทธิ์ผล และในตัวแปรของความมั่นคงสัมพันธ์โดยตรงกับการรักษาระเบียบมุ่งสู่การควบคุม ในความผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นการติดต่อสื่อสารเพิ่มความสัมพันธ์ต่อกัน หลีกเลี่ยงความขัดแย้งในการปฏิบัติงานสำหรับความสมัครใจเป็นความสามารถขององค์กร ในการจัดให้มีการพึงพอใจ สำหรับบุคคลและสมาชิกผู้มีส่วนร่วมกันอันเกี่ยวข้อง โดยตรงกับกิจกรรมในการสนองตอบความต้องการและในส่วนของความสำเร็จเป็นการเน้นผลผลิตรวมอันเกิดขึ้นกับกิจกรรมขององค์กร

ทฤษฎีระบบเปิด (Open System Theory)

คาร์ส, แคนเน็ลและคาร์น, โรเบิร์ต แอล (Katz, Daniel and Kahn, Robert L.) (ภรณ์ มหานนท์ 2529: 59-60 อ้างจาก Katz, Daniel and Kahn, Robert L, 1966: 89-90) ได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของระบบเปิดว่าประกอบด้วยการนำเข้าของพลังงาน องค์กรจะได้จากสภาพแวดล้อมภายนอกซึ่งได้แก่ คน และวัสดุเข้าสู่องค์กร การส่งผลผลิตผ่านเป็นการแปรสภาพวัสดุในรูปการฝึกอบรมคน การให้บริการ และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนภายในระบบขององค์กรเอง ผลผลิต ระบบในฐานะเป็นวงจรของเหตุการณ์ คุณสมบัติในทางลบ ตัวป้อนที่เป็นข่าวสารข้อมูล และสภาวะความมั่นคง และความคล่องตัว การแสดงให้เห็นความแตกต่าง การผสมผสานและ การประสานงาน รวมถึงสภาวะสุดท้ายเท่ากัน ระบบเปิดมีลักษณะของการเข้าสู่สภาวะสุดท้ายเท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าจะมีสภาวะเริ่มแรกต่างกัน และมีวิธีการทำงานแตกต่างกัน

2. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอบางบาลจังหวัดฉะเชิงเทรา (2553)

คำขวัญอำเภอบางบาล

พระธาตุจอมแว่ศักดิ์สิทธิ์

ถ้าผาโขงงามสดใส

งามตระการพระธาตุสามดวง

แหล่งผลิตลำไย

เลื่องลือไกลถิ่นข่าวสาร

เที่ยวชอชลวงน้ำตกปูแกง

ประวัติความเป็นมา

ความเป็นมาของอำเภอพาน เดิมได้ปกครองตามระบอบ “พ่อเมือง” ที่ทำการตั้งอยู่ที่บ้านฝั่งต้น ปัจจุบันเป็นหมู่ที่ 8 ตำบลม่วงคำ พ่อเมืองนี้ขึ้นตรงต่อเจ้าผู้ปกครองนครลำพูน

ต่อมาเมื่อ ร.ศ.126 (พ.ศ. 2450) ทางราชการได้เปลี่ยนฐานะการปกครองจากระบอบพ่อเมืองขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ โดยมีปลัดอำเภอเป็นปลัดกิ่งอำเภอมาประจำเรียกว่า “กิ่งอำเภอเมืองพาน” แต่ที่ทำการยังอยู่ที่บ้านฝั่งต้น และต่อมาได้โอนกิ่งอำเภอเมืองพานเข้าไปอยู่กับอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ครั้นถึง ร.ศ.127 (พ.ศ. 2451) ทางราชการได้ให้โอนกิ่งอำเภอเมืองพานไปขึ้นตรงต่ออำเภอแม่ใจ เพราะอยู่ใกล้อำเภอแม่ใจมาก เพื่อสะดวกแก่ราษฎรที่มาติดต่อราชการ ได้ดำเนินการมาเรื่อยๆ จนถึง ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455) ทางราชการได้ยกฐานะกิ่งอำเภอเมืองพานแล้วยุบอำเภอแม่ใจ และเขตอำเภอเมืองเชียงรายบางส่วน ให้ขึ้นกับอำเภอเมืองพาน การที่ได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอใหม่นี้ ก็ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากบ้านฝั่งต้น ไปตั้งที่ตำบลเมืองพาน อันเป็นที่ทำการอำเภอพานในปัจจุบัน (พ.ศ. 2460) และได้ขนานนามว่า “อำเภอเมืองพาน” โดยอาศัยพลับพลา ซึ่งไว้รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ในสมัยเมื่อดำรงตำแหน่งมกุฎราชกุมาร เมื่อ ร. ศ. 124 (พ.ศ. 2438) ได้ตั้งเป็นที่ว่าการอำเภอ ซึ่งที่ดินเป็นที่ของหลวงอยู่แล้ว ไม่ได้ซื้อจากผู้ใด ส่วนอำเภอแม่ใจ เมื่อยุบลงแล้ว คงมีแต่สถานีตำรวจอย่างเดียว ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2492 พลับพลา ซึ่งได้ใช้เป็นี่ว่าการอำเภอได้ชำรุดทรุดโทรมลงมาประกอบกับทางราชการได้ยุบอำเภอดอกคำใต้ จึงได้รื้อที่ว่าการอำเภอดอกคำใต้มาปลูกสร้าง ณ ที่ว่าการอำเภอเมืองพาน โดยสร้างเป็นโรงไม้ชั้นเดียว ตามแบบของกระทรวงมหาดไทย ตัวที่ว่าการอำเภอที่ปลูกใหม่นี้ใช้อยู่ได้ไม่นานก็ชำรุดทรุดโทรมลงอีกจึงได้มีการปลูกสร้างขึ้นใหม่เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวแบบเดียวกัน ต่อมาในสมัยที่นายอำเภอเมืองพาน ชื่อนายกมล สุทชนะ ได้ร่วมกับ ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในเขตอำเภอเมืองพาน จัดการก่อสร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นใหม่ ได้สร้างเป็นตึกสองชั้น ชั้นล่างเป็นตึก ส่วนชั้นบนเป็นไม้ ได้ช่วยกันดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้วได้เปิดเป็นที่ทำการเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2493 ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2515 ในสมัยนายสมเกียรติ เกียรติสมฤทธิ์ มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอเมืองพาน ทางกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้อนุมัติเงินงบประมาณจำนวน 90,000 บาท (เก้าหมื่นบาทถ้วน) ให้ นายอำเภอเมืองพาน เพื่อทำการบูรณะปรับปรุงและซ่อมแซม ที่ว่าการอำเภอหลังนี้ขึ้นใหม่ให้มีสภาพดีขึ้น แต่ต่อมาสภาพได้ชำรุดทรุดโทรมขึ้นอีก ทางกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้อนุมัติเงินงบประมาณจำนวน 7,595,000 บาท (เจ็ดล้านห้าแสนเก้าหมื่นห้าพันบาทถ้วน) จึงได้รื้อถอนอาคารที่ว่าการอำเภอหลังเดิมใน พ. ศ. 2540 ในสมัยของนายศักดิ์ดา คีตหาทอง เป็นนายอำเภอพาน และได้ก่อสร้างที่ว่าการหลังปัจจุบันแล้วเสร็จในพ.ศ. 2541 และเปิดใช้เป็นทางการเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2541 โดย ฯพณฯ พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย เป็นประธาน

ในพิธีซึ่งอยู่ในสมัย นายสัญญา สันหัด เป็นนายอำเภอพาน ส่วนชื่ออำเภอที่เรียกว่า “อำเภอเมืองพาน” นั้น ต่อมาทางราชการได้สั่งให้เปลี่ยนชื่ออำเภอเสียใหม่ว่า “อำเภอพาน” เพราะชื่อคำว่า “เมือง” ซึ่งไปตรงกับอำเภอเมือง และก็เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดเท่านั้น ฉะนั้นอำเภอเมืองพาน จึงตัดคำว่า “เมือง” ออกไป ก็คงเรียกว่า “อำเภอพาน” มาจนกระทั่งทุกวันนี้

ที่ตั้ง / อาณาเขต

อำเภอพานตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากที่ตั้งของจังหวัดเชียงราย ประมาณ 43 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอแม่ลาว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ที่ว่าการอำเภอพานเป็นที่ราบสูง ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาลเมืองพาน หมู่ที่ 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลเมืองพาน มีขนาดเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่

สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มและเป็นพื้นที่ราบระหว่างภูเขา มีเทือกเขาสูงตั้งสลับซับซ้อนกัน เป็นแนวยาวทั้งสองทาง คือ ทางทิศตะวันออก และตะวันตก เทือกเขาเหล่านี้มีความสูงระหว่าง 350 – 600 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีพื้นที่ราบสำหรับทำการเพาะปลูกได้ดี มีลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำแม่सान ลำน้ำแม่ลาว ลำน้ำร่องธาร ลำน้ำแม่เย็น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคลองส่งน้ำของกรมชลประทานอีกมากมายทั่วไปตามตำบลและหมู่บ้านต่างๆ สำหรับแหล่งน้ำธรรมชาติสำหรับการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ หนองฮ่าง หนองเวียงหัว หนองบวกลาด้าวหนองควายหลวง ฯลฯ อำเภอพาน มีพื้นที่เขตการปกครองประมาณ 1,023 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 639,375 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.76 ของพื้นที่จังหวัดเชียงราย

พื้นที่โดยประมาณจำแนกเป็นรายตำบลและระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอ มีดังนี้

1. ตำบลเมืองพาน มีพื้นที่ 28 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 3 กม.
2. ตำบลสันมะเค็ด มีพื้นที่ 94 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 16 กม.
3. ตำบลแม่ฮ้อ มีพื้นที่ 153 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 18 กม.
4. ตำบลธารทอง มีพื้นที่ 30 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 23 กม.
5. ตำบลสันติสุข มีพื้นที่ 14 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 5 กม.
6. ตำบลดอยงาม มีพื้นที่ 15 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 17 กม.

7. ตำบลหัวงมี มีพื้นที่ 53 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 5 กม.
8. ตำบลเมืองพาน มีพื้นที่ 51 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 7 กม.
9. ตำบลป่าหุ่ง มีพื้นที่ 210 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 5 กม.
10. ตำบลม่วงคำ มีพื้นที่ 40 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 5 กม.
11. ตำบลทรายขาว มีพื้นที่ 85 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 8 กม.
12. ตำบลสันกลาง มีพื้นที่ 57 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 8 กม.
13. ตำบลแม่เย็น มีพื้นที่ 53 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 10 กม.
14. ตำบลทานตะวัน มีพื้นที่ 75 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 12 กม.
15. ตำบลเวียงห้า มีพื้นที่ 75 ตร.กม. อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 15 กม.

ในปีงบประมาณ 2539 ได้รับการยกฐานะให้เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 10 ตำบล คือ อบต.เมืองพาน อบต.สันมะเค็ด อบต.แม่ฮ้อ อบต.คอยงาม อบต.หัวงมี อบต.เจริญ-เมือง อบต.ป่าหุ่ง อบต.ม่วงคำ อบต.สันกลาง อบต.ทรายขาว และ 5 สภาตำบล คือ สภาตำบลธาร-ทอง สภาตำบลทานตะวัน สภาตำบลเวียงห้า สภาตำบลแม่เย็น สภาตำบลสันติสุข และ ในพ.ศ. 2540 ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบล ทั้ง 5 ตำบล เป็น องค์การบริหารส่วนตำบล

ยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอ

วิสัยทัศน์ (Vision)

“อำเภอพาน: เมืองพานนำอยู่ เกษตรคู่สากล”

พันธกิจ (Mission)

1. ส่งเสริมการเกษตรแปรรูป อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป ให้ได้มาตรฐานสากล
2. ส่งเสริมการค้า การลงทุน ให้เป็นอย่างยุติธรรมและมีความมั่นคงถึงระดับสากล
3. ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน
4. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ คุณธรรม
5. ส่งเสริมการศึกษาให้มีการกระจายโอกาสทางการศึกษา
6. ส่งเสริมปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน
7. ทำนุบำรุงศาสนาอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี อันดีงามของท้องถิ่นให้เกิดความมั่นคง
8. ส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยในชุมชน
9. ปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ให้ได้มาตรฐานนำอยู่อาศัย

เป้าประสงค์

1. เกษตรปลอดภัยในระดับมาตรฐานสากล และมีรายได้ของสินค้าเกษตร สร้างรายได้จากการส่งออกเพิ่มสูงขึ้น
2. รายได้จากการค้า ส่งออกและจำหน่ายสินค้าเพิ่มขึ้น
3. พัฒนาการท่องเที่ยวและมีรายได้จากการท่องเที่ยว
4. พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้มีความรู้ สุขภาพอนามัย และ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีชุมชนที่ยั่งยืน
5. ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และขยายโอกาสของประชาชนและชุมชน
6. อนุรักษ์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาและท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาจริยธรรมของประชาชนให้ดีขึ้น
7. สร้างความมั่นคงปลอดภัยในพื้นที่ ให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและนักท่องเที่ยว

8. จัดวางระบบผังเมือง และ โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ มีมาตรฐาน

สภาพภูมิอากาศ

มีอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 24- 27 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 1,853 มิลลิเมตร ฝนตกชุกในฤดูฝน ฤดูหนาว จะได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะพัดพาเอาความหนาวเย็นมาให้ ทำให้อากาศหนาวเย็นมาก สภาพดินฟ้าอากาศของอำเภอพานแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ 1. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม - ตุลาคม มีฝนตกชุกในราวเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ มีอากาศหนาวมาก บางครั้งอุณหภูมิต่ำถึง 6 องศาเซลเซียส 3. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม - พฤษภาคม มีอากาศร้อนซึ่งบางครั้งสูงถึง 30 องศาเซลเซียส

การปกครอง

- ก. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

อำเภอพานแบ่งการปกครองออกเป็น 15 ตำบล จำนวน 229 หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 2.4 การแบ่งเขตการปกครองของอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ลำดับที่	ชื่อตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1	ตำบลเมืองพาน	24
2	ตำบลป่าหุ่ง	17
3	ตำบลสันกลาง	17
4	ตำบลทรายขาว	17
5	ตำบลแม่ฮ้อ	20
6	ตำบลคอยงาม	14
7	ตำบลหัวง้ม	13
8	ตำบลแม่เฮิน	10
9	ตำบลม่วงคำ	17
10	ตำบลเจริญเมือง	21
11	ตำบลสันมะเค็ด	19
12	ตำบลธารทอง	11
13	ตำบลสันติสุข	9
14	ตำบลทานตะวัน	15
15	ตำบลเวียงห้า	8

ข. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

มีเทศบาลตำบล จำนวน 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลเมืองพานและองค์การบริหารส่วนตำบล 15 แห่ง ดังปรากฏชื่อองค์การบริหารส่วนตำบล ตามรายการตำบลข้างต้น

ประชากร

ประชากรปัจจุบันของอำเภอพาน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 124,989 คน เป็นชาย 61,925 คน และเป็นหญิง 63,065 คน เป็นบุคคลสัญชาติไทย และเป็นชาวเขา ประมาณ 10,090 คน โดยเป็นชาวเขาหลายเผ่าด้วยกัน เช่น ลีซอ เย้า อาข่า (อีก้อ) มูเซอ และ ลัวะ (ชาวเขามี 9 หมู่บ้าน) สำหรับจำนวนหลังคาเรือนมีจำนวน 37,980 หลังคาเรือน และมีจำนวนครัวเรือน 44,160 ครัวเรือน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 135.5 คน/ตร.กม. ประชากรในอำเภอส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในอำเภอพาน

คณะกรรมการกาสนับสนุนระดับอำเภออำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1. นายอำเภอพาน	ประธานคณะกรรมการ
2. ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มบริหารงานปกครอง	อนุกรรมการ
3. ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด(สำนักงานอัยการจังหวัดเชียงราย)	อนุกรรมการ
4. ประธานชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	อนุกรรมการ
5. ประธานชมรมพลังแผ่นดินท้องถิ่นท้องถิ่นที่สามัคคี	อนุกรรมการ
6. ประธานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับอำเภอ (ศอช.)	อนุกรรมการ
7. ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ	อนุกรรมการ
8. ประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ	อนุกรรมการ
9. ประธานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอำเภอ	อนุกรรมการ
10. ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน ระดับอำเภอ	อนุกรรมการ
11. เลขานุการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน ระดับอำเภอ	อนุกรรมการ
12. เภรวัณภูมิเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน ระดับอำเภอ	อนุกรรมการ
13. ผู้จัดการธนาคารออมสิน สาขาพาน	อนุกรรมการ
14. เกษตรอำเภอพาน	อนุกรรมการ
15. พัฒนาการอำเภอพาน	อนุกรรมการและเลขานุการ

รายงานความก้าวหน้าการของจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกองทุนหมู่บ้านประจำเดือน

มกราคม พ.ศ. 2550 อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1. กองทุนหมู่บ้านที่ยื่นคำขอจดทะเบียน	229 กองทุน
2. การประเมินความพร้อมกองทุนเครือข่ายระดับตำบล	
- ผ่านการรับรองของคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนระดับตำบล	79 กองทุน
- ไม่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนระดับตำบล	- กองทุน
3. การประเมินความพร้อมกองทุนการจดทะเบียนกองทุนระดับอำเภอ	
3.1 ความเห็นคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ	
- ผ่านการรับรองของคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอ	49 กองทุน
- ไม่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอ	30 กองทุน
3.2 ความเห็นอนุกรรมการสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ	
- ผ่านการรับรองของอนุกรรมการสนับสนุนกองทุนระดับอำเภอ	49 กองทุน
- ไม่ผ่านการรับรองจากอนุกรรมการสนับสนุนกองทุนระดับอำเภอ	- กองทุน

4. ปัญหาอุปสรรคในการจดทะเบียนกองทุนหมู่บ้าน

- คณะกรรมการกองทุนระดับหมู่บ้าน จัดเตรียมเอกสารประกอบคำขอจดทะเบียนไม่ครบ
- ในบางกองทุนทำสมุดบัญชีเงินฝากบัญชี 1 สูญหาย ต้องขอสำเนาจากธนาคารใหม่

ยอดรายงานการจดทะเบียนนิติบุคคลกองทุนหมู่บ้านฯ อำเภอพาน

ณ วันที่ 15 พฤษภาคม 2550

ตารางที่ 2.5 แสดงการจดทะเบียนนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ตำบล	จำนวน กองทุน	กองทุนที่ผ่าน การจดทะเบียน	ส่ง/ รอผลการตรวจ	รวมกองทุน ที่ผ่าน/ส่ง	คงค้าง
เมืองพาน	25	9	6	15	10
เจริญเมือง	21	0	1	1	20
แม่ฮ้อ	20	2	18	20	0
สันมะเค็ด	19	0	17	17	2
ม่วงคำ	17	4	12	16	1
สันกลาง	17	1	10	11	6
ป่าหุ้ง	17	1	6	7	10
ทรายขาว	17	3	4	7	10
คอยงาม	14	4	6	10	4
หัวงัม	13	0	6	6	7
ทานตะวัน	11	3	6	9	2
ธารทอง	11	0	5	5	6
แม่เย็น	10	7	3	10	0
สันติสุข	9	0	5	5	4
เวียงห้าว	8	0	2	2	6
รวม	229	34	107	141	88

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจากข้อมูลที่มีผู้วิจัยทำไว้ ซึ่งพอที่จะสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

สำนักพัฒนาการศึกษาคณะรัฐมนตรี สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ (2544: บทคัดย่อ) ได้นำเสนอรายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตาม ส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ผลการดำเนินงานกองทุน พบว่า เป็นผลมาจากกระบวนการคิดของชาวบ้านเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งสืบเนื่องมาจากการประชาสัมพันธ์กองทุน ไม่ว่าจะจากภาครัฐ ข้าราชการหรือนักการเมือง กล่าวคือ นับตั้งแต่พรรคการเมืองหนึ่งที่ประกาศนโยบายเรื่องกองทุนหมู่บ้านได้เข้ามาบริหารประเทศ แต่ผู้นำรัฐบาลยังมีกรณีศึกษาที่ควรพิจารณาตัดสินกรณีชุกहु้น ทำให้ให้นักการเมืองฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลบางคน เผยแพร่ข่าวออกไปว่า “โครงการกองทุนหมู่บ้านมีโอกาสล้ม ถ้าผู้นำรัฐบาลเปลี่ยนไป” เมื่อเป็นเช่นนี้บางหมู่บ้านชุมชน จึงไม่กล้าที่จะจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน เพราะกลัวว่าถ้าตั้งแล้ว ได้รับเงินให้สมาชิกผู้แต่ต่อมาถูกยกเลิกไปไม่สามารถหาเงินมาคืนให้รัฐได้ทันแล้วจะมีความผิด ประกอบกับการประชาสัมพันธ์ของรัฐเองในช่วงแรกๆ ไม่ได้พูดอย่างชัดเจนว่าเงินกองทุนหนึ่งล้านบาทดังกล่าวนี้ รัฐจะเอาคืนหรือไม่และจะมีการมอบให้ทุกหมู่บ้านชุมชนหรือไม่ ข้าราชการหรือนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามของรัฐบาลเผยแพร่ออกไปจึงมีเหตุผลน่าเชื่อถือ ดังนั้นแม้ผู้นำรัฐบาลได้ผ่านพ้นกรณีชุกहु้นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีนักการเมืองบางคนยังพยายามขยายผลในเรื่องรัฐจะนำเงินหนึ่งล้านบาทจากหมู่บ้านชุมชนคืนอยู่เช่นเดิม ดังนั้นบางหมู่บ้านชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้โดยเฉพาะด้านเงินทุนอยู่แล้ว เช่น บางแห่งมีเงินทุนหมุนเวียนมากกว่าล้านบาท จึงไม่สนใจที่จะจัดตั้งกองทุนหนึ่งล้านบาทตามนโยบายของรัฐบาล หรือบางชุมชนที่อ่อนแอ ไม่เคยมีประสบการณ์การรวมกลุ่มก็ไม่กล้าจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทเช่นกัน เพราะกลัวว่าสมาชิกผู้ไปแล้วไม่ส่งคืนผู้นำชุมชน กรรมการกองทุนต้องมีความผิดและต้องรับผิดชอบ ต่อมาหมู่บ้านชุมชนที่ต้องการตั้งกองทุนและผ่านการประเมินความพร้อมของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ระดับจังหวัด แล้วส่งรายชื่อหมู่บ้านชุมชนดังกล่าวไปสู่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อพิจารณา ผลการพิจารณาในงวดที่ 1 เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2544 ปรากฏว่าผ่านการอนุมัติเพียง 7,126 ชุมชนหมู่บ้านเท่านั้น

ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ระดับอำเภอ โดยเฉพาะกลุ่มที่มาจากนักการเมือง นำไปเป็นประเด็นในการหาเสียงหรือโจมตีรัฐบาล กล่าวคือ มีนักการเมืองบางคนที่อยู่ในฝ่ายรัฐบาล ไปบอกชาวบ้านที่ได้รับอนุมัติกองทุนหนึ่งล้านบาทว่าเป็นเพราะตนเอง กรรมการกองทุนแห่งชาติจึงได้อนุมัติ ถ้าไม่มีตนช่วยเหลือแล้วชุมชนหมู่บ้านนี้ไม่มี

ทางที่จะได้รับเงินทุนหนึ่งล้านบาท ในฝ่ายของนักการเมืองที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล ก็นำไปโจมตีรัฐบาลว่าเลือกปฏิบัติ ไม่ให้ความยุติธรรมสำหรับประชาชนทุกหมู่บ้านทุกชุมชน

อย่างไรก็ตามเมื่อนายกรัฐมนตรี ได้ออกมาประกาศว่า กองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาทนี้ จะมีสิทธิได้ทุกชุมชนหมู่บ้าน การใช้ปรากฏการณ์ของกองทุนหมู่บ้านมาเป็นเครื่องมือในการหาเสียงหรือโจมตีกันทางการเมืองของ นักการเมืองบางคนจึงหมดไป ประกอบกับปีงบประมาณ 2544 เป็นปีที่กองทุนหมู่บ้านมุ่งจัดตั้งกองทุนให้ได้มากที่สุด อีกทั้งข้าราชการ กรมการพัฒนาชุมชน ถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือ ชุมชนหมู่บ้านให้สามารถจัดตั้งกองทุนให้ได้ ทำให้เมื่อสิ้นปีงบประมาณปี 2544 สามารถจัดตั้งกองทุนได้ 45,153 กองทุน จากทั้งหมดที่มีเป้าหมาย 74,881 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 60.30 และเมื่อสิ้นสุดการศึกษาวิจัยครั้งนี้ในเดือนกุมภาพันธ์ 2545 สามารถจัดตั้งกองทุนได้ถึง 70,441 กองทุน เงินดังกล่าวปล่อยให้สมาชิกกองทุนกู้แล้วเป็นเงิน 50,556 ล้านบาท นับเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจจากฐานรากในระดับหนึ่ง เพราะมีการนำเงินดังกล่าวมาใช้จ่าย เกิดการหมุนเวียนของเงินในระบบมากขึ้น แม้ว่าสมาชิกกองทุนที่กู้เงินดังกล่าวบางรายจะนำเงินมาใช้ในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ และก่อให้เกิดผลด้านลบกับตนเองคือ เป็นหนี้มากขึ้นก็ตาม การที่รัฐกำหนดนโยบายเป้าหมายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไว้ว่า ปีงบประมาณ 2544 เป็นปีแห่งการจัดตั้งกองทุนให้มากที่สุด และเงินกองทุนหนึ่งล้านบาทนี้จะให้กับทุกชุมชนหมู่บ้าน โดยไม่เลือกปฏิบัตินโยบายดังกล่าว ได้รับการโจมตีจากนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามว่าเป็นการหาเสียง และแม้แต่นักวิชาการก็วิเคราะห์ว่าจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี เหตุที่นักวิชาการวิจารณ์เช่นนี้ ไม่ได้หมายความว่าไม่เห็นด้วยกับโครงการกองทุนหมู่บ้าน นักวิชาการเห็นด้วยว่าประชาชนมีปัญหาเรื่องเงินทุน ภาครัฐควรช่วยเหลือเพื่อมิให้ประชาชนต้องหาเงินทุนโดยการกู้เงินนอกระบบที่ต้องเสียดอกเบี้ยแพงๆ แต่นักวิชาการไม่เห็นด้วยกับการที่จะให้เงินหนึ่งล้านบาททุกหมู่บ้าน โดยไม่ได้เตรียมความพร้อมของหมู่บ้านก่อน สิ่งที่รัฐควรทำคือ ชุมชนใดที่มีความพร้อมมีประสบการณ์ในการรวมกลุ่ม ในการทำธุรกรรมทางการเงินมาก่อน รัฐจึงจะโอนเงินหนึ่งล้านบาทไปให้ ส่วนหมู่บ้านที่ยังไม่พร้อมก็ไม่ควรโอนเงินให้ ควรให้หมู่บ้านชุมชนดังกล่าวพัฒนาตนเองให้พร้อมก่อน จึงจะโอนเงินไปให้

จากกรณีศึกษากลับพบว่า การที่รัฐมีเป้าหมายเร่งรัดจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านใน พ.ศ. 2544 โดยการใช้เกณฑ์การประเมินความพร้อมของหมู่บ้านชุมชนในลักษณะของการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนหมู่บ้าน คือ 3 ใน 4 ของครัวเรือน มากกว่าการใช้เกณฑ์ว่าชุมชนหมู่บ้านนั้นๆ เคยมีประสบการณ์ในการรวมกลุ่มหรือทำธุรกรรมการเงินมาก่อนเช่นนี้ กลับเป็นผลดีทั้งนี้เพราะในอดีตที่ผ่านมา ไม่ว่าภาครัฐหรือภาคเอกชน ที่เข้าไปส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน มักจะเลือกแต่ชุมชนที่เคยมีประสบการณ์มาก่อนและมีความเข้มแข็งแล้วทั้งนั้น ส่วนหมู่บ้านชุมชนที่ไม่เคย

มีประสบการณ์จะไม่ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน ดังนั้น ชุมชนหมู่บ้านที่ด้อยพัฒนายังไม่เข้มแข็ง จึงไม่มีโอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ฉะนั้นเมื่อโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนดเป็นนโยบายที่ต้องเร่งรัดจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านให้ได้มากที่สุดในปีงบประมาณ 2544 หมู่บ้านชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็งไม่เคยมีประสบการณ์จึงมีโอกาสที่จะเรียนรู้หาประสบการณ์ด้วยตนเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจากจำนวนหมู่บ้านชุมชนที่ได้ตั้งกองทุนหนึ่งล้านบาทแล้วมีอยู่ถึงร้อยละ 44.16 ที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ยังไม่เข้มแข็งได้มีโอกาสที่จะเรียนรู้หาประสบการณ์ กล่าวโดยสรุปก็คือ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เปิดโอกาสให้ชุมชนหมู่บ้านได้เกิดการเรียนรู้ค้นหาบทเรียน หาประสบการณ์เพิ่มขึ้นทุกหมู่บ้านทุกชุมชนอย่างเสมอภาค

จากวัตถุประสงค์ที่มุ่งเพิ่มรายได้และร่วมลงทุนในลักษณะวิสาหกิจชุมชน พบว่าความสำเร็จของการพัฒนาอาชีพมีปัจจัยที่สำคัญ คือ ถ้าอาชีพดังกล่าวราษฎรมีความรู้ความชำนาญ และมีทรัพยากรในท้องถิ่น การพัฒนาอาชีพจะประสบผลสำเร็จในเรื่องผลผลิตแต่ไม่ประสบผลสำเร็จมากนักในเรื่องการจำหน่าย และยังจะประสบปัญหามากยิ่งขึ้น ถ้าราษฎรนำเงินกู้มาเริ่มประกอบอาชีพใหม่ที่ตนเองไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน เช่น กรณีการเลี้ยงจิ้งหรีด เป็นต้น เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะกระบวนการพิจารณาเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนแต่ละแห่ง มีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการขอเงินจากสมาชิกน้อยหรือบางแห่งไม่มีการวิเคราะห์เลยกลับใช้เหตุผลที่ให้สมาชิกกู้เงินหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสถานภาพของผู้กู้ว่า “มีความสามารถในการคืนเงินกู้ได้หรือไม่” ดังนั้น จะมีบางกองทุนในบางชุมชนมีครอบครัวข้าราชการบางครอบครัวเป็นสมาชิกหลายคน และครอบครัวดังกล่าวกู้เงินจากกองทุนได้ถึงหกหมื่นบาท อีกกรณีจากการศึกษาพบว่าสมาชิกของกองทุนส่วนใหญ่จะเป็นตัวบุคคลมากกว่ากลุ่มองค์กรสามารถกู้ได้ไม่เกินสองหมื่นบาท เช่นกัน ดังนั้น องค์กรที่มีอยู่ในชุมชนจึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนไม่มากนัก แต่ก็น่ายินดีเมื่อมี กองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท สมาชิกกองทุนมีการรวมกลุ่มกันใหม่เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น โรงสีรวม หรือ ปั่นน้ำมัน เป็นต้น

สำหรับวัตถุประสงค์ด้านสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน พบว่า ยังไม่ปรากฏผลชัดเจน จึงยังไม่สามารถประเมินได้ อย่างไรก็ตามถ้าถือว่าการที่ประชาชนสามารถรวมกลุ่มกันได้และสร้างเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เช่น การสร้างเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นเรื่องมือช่วยให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน เช่น กรณีจังหวัดศรีสะเกษที่มีเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอยู่ถึง 191 เครือข่าย

โดยสรุปจากวัตถุประสงค์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พบว่า ประเด็นที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุด คือ การสร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านชุมชน รองลงมาคือเปิด โอกาสให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดยประชาชน

การกระตุ้นเศรษฐกิจจากฐานราก เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านชุมชน การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ โดยการพัฒนาอาชีพการบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้าน การร่วมลงทุนในลักษณะวิสาหกิจชุมชน และอันดับสุดท้ายคือการจัดสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนตามลำดับ

กมลลักษณ์ คิชยนันท์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึงศักยภาพและปัญหาในการจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง สมาชิกและคณะกรรมการส่วนใหญ่มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกองทุนฯ ในระดับดี รวมถึงการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน และร่วมปฏิบัติตามระเบียบที่ตั้งไว้ มีการสมัครเข้าเป็นสมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ร่วมดำเนินกิจกรรมกองทุนร่วมกัน (เช่น การระดมกองทุน การถือหุ้น การฝากออมทรัพย์สัจจะรายเดือน) สมาชิกและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้ความร่วมมือในการประชุมสม่ำเสมอ คณะกรรมการได้จัดทำรายงานการประชุม จัดทำบัญชีชี้แจงให้สมาชิกทราบเป็นครั้งคราว มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการกองทุนฯ และสมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านด้วยตนเอง

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับ ศักยภาพของสมาชิกและชุมชนพบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง สมาชิกและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้านในระดับปานกลางและดี ตามลำดับ

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกและคณะกรรมการส่วนใหญ่ คือ เงินกองทุนไม่เพียงพอ ควรปรับเพิ่มให้เหมาะสมกับขนาดของหมู่บ้าน อัตราดอกเบี้ยสูง ระยะเวลาการกู้ยืมสั้นเกินไป ควรปรับลดอัตราดอกเบี้ยและขยายระยะเวลาการกู้ยืมตามลักษณะโครงการ คณะกรรมการยังขาดทุนในการบริหารการจัดการ และค่าตอบแทน ควรมีการจัดสรรเงินทุนในการบริหารจัดการ ค่าตอบแทนหรือเบี่ยงเบนให้แก่คณะกรรมการให้เพียงพอเพื่อเป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงาน ควรจัดเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลช่วยเหลือเป็นระยะๆ ควรมีระยะเวลาในการศึกษาข้อมูลก่อนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและควรมีการประสานงานกับหน่วยงานในการศึกษาข้อมูลก่อนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขยายผลของกองทุนหมู่บ้าน เช่น ส่งเสริมอาชีพ และจัดหาตลาดผลผลิต เป็นต้น

ประจักษ์ ผลเรือง (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

ผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ประสบปัญหาที่มีสภาพความรุนแรงในระดับปานกลาง ปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุดตามลำดับ ได้แก่ ด้านระบบหมู่บ้าน ด้านสมาชิก ด้านระบบสนับสนุน และด้านองค์กรบริหาร ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ การบริหารจัดการหมู่บ้านมากที่สุด คือ ระบบองค์กรการบริหารจัดการ รองลงมาได้แก่ระบบสนับสนุน ระบบหมู่บ้าน และระบบสมาชิกตามลำดับ ตัวแบบยุทธศาสตร์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านแบบมุ่งสัมฤทธิ์ที่สร้างขึ้น และผ่านกระบวนการพัฒนามาแล้ว สามารถสังเคราะห์ กลั่นกรอง และคัดสรรไว้ เฉพาะที่สำคัญเพียง 4 ยุทธวิธี คือ 1. การพัฒนาระบบงานกองทุน 2. การพัฒนาองค์กรบริหารกองทุน 3. การกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน และ 4. การเสริมสร้างบรรยากาศการบริหารจัดการกองทุนซึ่งได้ข้อเสนอแนะให้นำไปใช้ในกระบวนการพัฒนา กองทุนหมู่บ้านผ่านศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระบบหมู่บ้านและระดับตำบล โดยเน้นระบบ องค์กรการบริหารจัดการเป็นหลัก กล่าวคือ ควรเริ่มต้นและให้น้ำหนักต่อการพัฒนาองค์กรบริหาร กองทุนก่อน สำหรับยุทธวิธีอื่นถือเป็นตัวเสริมให้การพัฒนาองค์กรการบริหารกองทุนให้ประสบ ผลสำเร็จยิ่งขึ้นเท่านั้น

ประสิทธิ์ พาโฮม (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการ ดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตจังหวัดขอนแก่น

ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั้ง 27 หมู่บ้านได้ ดำเนินการจัดตั้งโดยผ่านกระบวนการจัดเวทีชาวบ้าน มีการร่างระเบียบกองทุนตามแนวทางที่ รัฐบาลวางกรอบมา มีการเลือกตั้งคณะกรรมการครบถ้วนและเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย มี การดำเนินการให้บริการเงินกู้กับสมาชิก และมีการจัดทำระบบบัญชีกองทุนหมู่บ้าน 2) สมาชิก กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีหุ้นในกองทุนซึ่งถือเป็นเงินออมและร่วมลงทุนซึ่งจะให้ ผลตอบแทนคืนแก่สมาชิกเมื่อครบรอบระยะเวลาดำเนินงาน ในประเด็นนี้พบว่า ครัวเรือนสมาชิก กองทุนเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 89.8 และฝากเงินกองทุนกับกองทุนคิดเป็นร้อยละ 52.9 3) สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะเป็นผู้ร่วมกันกำหนดระเบียบการใช้เงินกองทุน และ ระเบียบการเลือกตั้งกรรมการบริหารกองทุนซึ่งถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน กองทุน 4) การใช้บริการเงินกู้ของสมาชิกกองทุนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) กู้ยืมเงินไม่เกิน 10,000 บาท 5) การดำเนินงานจะเกิดผลดีหรือมีปัญหาอุปสรรคขึ้นอยู่กับศักยภาพและขีดความสามารถของ คณะกรรมการในการบริหารงานและในการจัดทำระบบบัญชีกองทุน 6) สมาชิกของกองทุนมี เงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น สามารถ สร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 66.7 7) ส่วนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานพบว่า การที่กำหนดวงเงินทุน 1 ล้านบาท เท่ากันทุกหมู่บ้าน โดยไม่คำนึงถึงจำนวนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านทำให้แต่ละหมู่บ้านที่มีขนาด

แตกต่างกันได้รับเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนไม่เท่ากัน นอกจากนี้ยังพบว่ากองทุนหมู่บ้านส่วนมากไม่เข้าใจหรือไม่สามารถจัดทำระบบบัญชีที่ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติจึงทำให้ลดศักยภาพในการที่จะพัฒนากองทุนหมู่บ้านไปสู่การเป็นธนาคารประชาชน

สมร ศรีศิริ (2546: บทคัดย่อ) สรุปผลการศึกษาเรื่องทักษะของพัฒนากรในการดำเนินงานกองทุน ผลการศึกษาพบว่า

1. กองทุนหมู่บ้านควรเป็นกองทุนที่ผสมผสานแนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุผลในเชิงเศรษฐกิจและสังคมไปพร้อมกัน โดยดำเนินงานในรูปแบบธนาคารหมู่บ้าน ศักยภาพของกองทุนเกิดจากการนำเงินออมของสมาชิกและเงินจัดสรรของรัฐมาใช้ดำเนินกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งทางธุรกิจและสวัสดิการ ด้วยการบริหารจัดการที่เป็นอิสระปราศจากการครอบงำจากรัฐและได้รับการมีส่วนร่วมจากสมาชิกและคนในชุมชน พร้อมกับเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับกองทุนหมู่บ้านอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และควรสนับสนุน กิจกรรมอื่นๆ ในชุมชนด้วย

นอกเหนือจากนั้น กองทุนหมู่บ้านควรมีภารกิจในการสร้างองค์ความรู้และการเรียนรู้โดยใช้สำนักงานที่มีประจำตำบล การวิจัยและพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การให้สมาชิกที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเป็นผู้ให้คำแนะนำสมาชิกรายอื่นๆ และเวทีประชาคมเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้และแก้ปัญหาพร้อมกัน

2. ทักษะที่พัฒนากรควรมีในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านมีทั้งสิ้น 16 ทักษะ ในจำนวนนี้พบว่าทักษะเหล่านี้มีความเหลื่อมซ้อนกัน ทักษะหนึ่งอาจเป็นคุณลักษณะของทักษะอื่นๆ และคุณลักษณะของทักษะหนึ่งอาจเป็นองค์ประกอบของทักษะอื่นๆ ได้อีกหลายทักษะ ผู้ศึกษาแบ่งทักษะออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มทักษะที่พัฒนากรจำเป็นต้องมีในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการใช้สื่อและทักษะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

2) กลุ่มทักษะที่พัฒนากรต้องใช้ทำงานกับชุมชน ได้แก่ ทักษะการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้ง ทักษะการทำงานเครือข่าย ทักษะการทำงานกับกลุ่ม/องค์กร ทักษะการเอื้ออำนวย กระบวนการเรียนรู้ ทักษะการวิจัย ทักษะการประชุม ทักษะการฝึกอบรม และทักษะการเป็นผู้นำ

3) กลุ่มทักษะในด้านเทคนิค ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบริหาร ทักษะการจัดการธุรกิจ และทักษะการเงินการบัญชี

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา คือ ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และทักษะของพัฒนากรที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ สถานการณ์รอบตัว และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักพัฒนาต่างหน่วยงาน ทั้งนี้ กรมการพัฒนาชุมชนควรตระหนักถึงความสำคัญของทักษะของ

พัฒนากรในการคิดวิเคราะห์ และพัฒนารูปแบบวิธีการพัฒนานุเคราะห์ให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์
มากกว่าทักษะการทำงานในด้านเทคนิค

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และเป็น การวิจัยเพื่อให้ได้ทราบถึงสถานการณ์ของโครงการ ผลการดำเนินงาน ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการ ดำเนินงานตามนโยบาย ตลอดจนปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร โครงการ ในการบริหารจัดการโครงการ รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ผู้ทำการวิจัยใคร่ขอเสนอ วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้อย่างนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ในการวิจัยประเมินผลครั้งนี้ ได้กำหนดจำนวนประชากรวิจัยไว้ทั้งหมด 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน โครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในเขต อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบไปด้วย ประธานกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนจะทำการแต่งตั้งหรือ คัดเลือกสมาชิกในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนทุกกองทุนให้มาทำหน้าที่ประธานกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมเป็นจำนวนสมาชิกกองทุนทั้งสิ้น 29,328 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการศึกษา ประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขต

อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย ประธานกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 458 คน

การสุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จำนวน 229 กองทุนฯ ละ 2 ราย ได้แก่ ประธานหรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 1 ราย สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 1 ราย รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 458 ราย ซึ่งจะเป็กลุ่มตัวอย่างที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหมู่บ้านผลการดำเนินงาน ผลกระทบในการดำเนินงานของโครงการดังกล่าว พร้อมทั้งปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม โดยศึกษาจากเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ ซึ่งเป็นชุดคำถามที่ได้จัดเรียงลำดับไว้อย่างเป็นระบบ โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผลการดำเนินงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผลกระทบของการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด ชนิดตรวจสอบรายการ (Check – list) และแบบมาตราวัดประมาณค่า (Rating - Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต และคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นการตรวจสอบรายการ (Check – list) จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จำนวน 6 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating - Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert 1961)

กำหนดให้คะแนน ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง มีความเห็นด้วยมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง มีความเห็นด้วยมาก
- 3 คะแนน หมายถึง มีความเห็นด้วยปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปรความหมายค่าเฉลี่ย มีดังนี้

- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีความเห็นด้วยมากที่สุด
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีความเห็นด้วยมาก
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีความเห็นด้วยปานกลาง
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อย
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับผลการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จำนวน 13 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating - Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert 1961)

กำหนดให้คะแนน ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง มีความสำเร็จมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง มีความสำเร็จมาก
- 3 คะแนน หมายถึง มีความสำเร็จปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง มีความสำเร็จน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง มีความสำเร็จน้อยที่สุด

การแปรความหมายค่าเฉลี่ย มีดังนี้

- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีความสำเร็จมากที่สุด
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีความสำเร็จมาก
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีความสำเร็จปานกลาง
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีความสำเร็จน้อย
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีความสำเร็จน้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประชาชนกรณีศึกษา

ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จำนวน 14 ช้อ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด แบบมาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating - Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert 1961)

กำหนดให้คะแนน ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง มีผลกระทบมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง มีผลกระทบมาก
- 3 คะแนน หมายถึง มีผลกระทบปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง มีผลกระทบน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง มีผลกระทบน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ย มีดังนี้

- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีผลกระทบมากที่สุด
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีผลกระทบมาก
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีผลกระทบปานกลาง
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีผลกระทบน้อย
- คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีผลกระทบน้อยที่สุด

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตาม
นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 2 ช้อ

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. จัดทำแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา
3. นำแบบสอบถามส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุง
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสร็จแล้ว เสนอผู้ที่ทรงคุณวุฒิที่ทางมหาวิทยาลัยคัดเลือก

จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้เครื่องมือมีคุณภาพ จากนั้นได้นำเครื่องมือไปทดสอบใช้ (Try out) กับกลุ่ม
ตัวอย่างที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
ในเขตอำเภอที่มีขนาดเดียวกันและพื้นที่ติดใกล้เคียงกัน จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ
ได้แก่ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทุกฉบับ โดยใช้ค่าสถิติ Alpha Coefficients Reliability ของ
Cronbach ปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.9347 และทำการปรับปรุงตัดคำถามที่ไม่สอดคล้อง
กับแบบสอบถามแต่ละข้อนั้นๆ ออกแล้ว เพื่อให้มีประสิทธิภาพ จัดทำเป็นฉบับจริง เพื่อใช้ในการ
เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่นำมาศึกษาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งแต่ละประเภทมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารวิชาการ แหล่งข้อมูล ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของงานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นลักษณะเชิงบรรยายและพรรณนา (Descriptive research)

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย โดยการใช้แบบสอบถาม ไปยังกลุ่มตัวอย่าง 458 คน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

3.2.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากสำนักบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นหนังสือขอความอนุเคราะห์กลุ่มตัวอย่างให้แก่ประธานกองทุน คณะกรรมการและสมาชิกกองทุน เพื่อขออนุญาตเป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

3.2.2 ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือไปยังที่ทำการกองทุนฯ จำนวน 229 กองทุน เพื่อแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างและรับกลับคืนด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำมากำหนดรหัสคะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นได้วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาประกอบตาราง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษานโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย วิเคราะห์โดยค่าสถิติพื้นฐาน (Descriptive Statistics) ในรูปตารางแจกแจงความถี่ข้อมูลเป็นการวัดแนวโน้มสู่ส่วนกลาง โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และการวัดค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย วิเคราะห์

โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในรูปตารางแจกแจงความถี่

4.3 ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ของประชาชน กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในรูปตารางแจกแจงความถี่

4.4 ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 4 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข ปัญหาในการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การดำเนินนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษา อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 458 คน และวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ตอนที่ 3 ผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษา อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ตอนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นลักษณะทางประชากรศาสตร์และปัจจัยภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.	เพศ		
	ชาย	361	78.8
	หญิง	97	21.2
	รวม	458	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
2.	อายุ		
	ต่ำกว่า 40 ปี	38	8.3
	40 – 50 ปี	335	73.1
	สูงกว่า 50 ปี	85	18.6
	รวม	458	100.00
3.	การศึกษาสูงสุด		
	ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	64	13.3
	มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	214	46.7
	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	122	25.5
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	43	9.0
	ปริญญาตรี	25	5.5
	รวม	458	100.00
4.	อาชีพ		
	เกษตรกร	257	56.1
	รับจ้าง	59	12.9
	รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	4	0.9
	ค้าขาย	122	26.6
	พนักงานบริษัท	14	3.1
	อื่นๆ เช่น ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม	2	0.4
	รวม	458	100.00
5.	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง		
	ต่ำกว่า 5,000 บาท	289	63.1
	5,000 – 10,000 บาท	79	17.2
	10,001 – 15,000 บาท	52	11.4
	มากกว่า 15,000 บาท	38	8.3
	รวม	458	100.00

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4.1

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 361 คน คิดเป็นร้อยละ 78.8 และที่เหลือเป็นเพศหญิง จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 21.2

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40 – 50 ปี จำนวน 335 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 รองลงมาสูงกว่า 50 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 18.6 และต่ำกว่า 40 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3

การศึกษาสูงสุด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดมีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 รองลงมามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 และระดับประถมศึกษาหรือเทียบเท่า จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3

อาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 56.1 รองลงมาอาชีพค้าขาย จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 26.6 และอาชีพรับจ้าง จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 12.9

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าเดือนละ 5,000 บาท จำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 63.1 รองลงมามีรายได้ 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 17.2 และมีรายได้ 10,000 – 15,000 บาท จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 11.4

ตอนที่ 2 นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็น ในเรื่องนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอปาน จังหวัดเชียงราย ตามตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	ความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	การ แปล ผล
	เห็นด้วย มากที่สุด (ร้อยละ)	เห็นด้วย มาก (ร้อยละ)	เห็นด้วย ปานกลาง (ร้อยละ)	เห็นด้วย น้อย (ร้อยละ)	เห็นด้วย น้อยที่สุด (ร้อยละ)			
1. นโยบายโครงการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง ทำให้เกิดการเสริมสร้าง กระบวนการพึ่งพาตนเอง ในด้านการเรียนรู้ของ หมู่บ้านและชุมชน	149 (32.5)	182 (39.7)	100 (21.8)	27 (5.9)	00 (0.0)	3.99	0.88	มาก
2. นโยบายโครงการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง ทำให้เกิดการเสริมสร้าง กระบวนการพึ่งพาตนเอง ในด้านการพัฒนา ความคิดริเริ่ม ของ หมู่บ้านและชุมชน	224 (48.9)	135 (29.5)	84 (18.3)	15 (3.3)	00 (0.0)	4.24	0.86	มากที่สุด
3. นโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสามารถ แก้ไขปัญหาทาง เศรษฐกิจและสังคม ของประชาชนใน หมู่บ้านและชุมชน	222 (48.5)	122 (26.6)	84 (18.3)	30 (6.6)	00 (0.0)	4.17	0.95	มากที่สุด
4. นโยบายโครงการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง ช่วยเสริมสร้างศักยภาพ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ในหมู่บ้านและชุมชน	230 (50.2)	147 (32.1)	74 (16.2)	7 (1.5)	00 (0.0)	4.30	0.79	มากที่สุด

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	ความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	การ แปล ผล
	เห็นด้วย มากที่สุด (ร้อยละ)	เห็นด้วย มาก (ร้อยละ)	เห็นด้วย ปานกลาง (ร้อยละ)	เห็นด้วย น้อย (ร้อยละ)	เห็นด้วย น้อยที่สุด (ร้อยละ)			
5. ตามนโยบายโครงการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองทำให้มีการจัดตั้ง กองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท	244 (53.3)	135 (29.5)	72 (15.7)	7 (1.5)	00 (0.0)	4.34	0.79	มากที่สุด
6. นโยบายโครงการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง ช่วยเสริมสร้างและ พัฒนาความสามารถ ในการจัดการระบบ บริหารจัดการเงินทุน หมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชน	215 (46.9)	144 (31.4)	84 (18.3)	15 (3.3)	00 (0.0)	4.23	0.85	มากที่สุด
ภาพรวม						4.21	0.71	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.2 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้มีการจัดตั้ง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมา คือ นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองช่วยเสริมสร้างศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 4.30$) นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการพัฒนาความคิดริเริ่มของหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 4.24$) และนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองช่วยเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถในการจัดการระบบบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 4.23$) นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถแก้ไข

ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 4.17$) และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการเรียนรู้ของหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 3.99$)

เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเป็นรายประเด็นย่อย ในเรื่องนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยให้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท ร้อยละ 53.3 โดยสามารถช่วยเสริมสร้างศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชน ร้อยละ 50.2 โดยกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดเห็นว่ายังทำให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการพัฒนาความคิดริเริ่มของหมู่บ้านและชุมชน ร้อยละ 48.9 ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ร้อยละ 48.5 รองลงมายังเป็นการช่วยเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถในการจัดการระบบบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน ร้อยละ 46.9 และทำให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการเรียนรู้ของหมู่บ้านและชุมชน ร้อยละ 32.5

ตอนที่ 3 ผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็น ในเรื่องผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งได้ตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผลการดำเนินงานตามนโยบายฯ	ความสำเร็จ					\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	สำเร็จมากที่สุด	สำเร็จมาก	สำเร็จปานกลาง	สำเร็จน้อย	สำเร็จน้อยที่สุด			
	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)			
1. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในหมู่บ้านและชุมชน	277 (60.5)	149 (32.5)	28 (6.1)	4 (0.9)	00 (0.0)	4.53	0.65	มากที่สุด

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ผลการดำเนินงานตามนโยบายฯ	ความสำเร็จ					\bar{X}	S.D.	การ แปล ผล
	สำเร็จ มากที่สุด (ร้อยละ)	สำเร็จ มาก (ร้อยละ)	สำเร็จ ปานกลาง (ร้อยละ)	สำเร็จ น้อย (ร้อยละ)	สำเร็จ น้อยที่สุด (ร้อยละ)			
2. การพัฒนาขีดความสามารถ ในด้านการบริหารจัดการระบบ เงินกองทุน การบริหารจัดการ	280 (61.1)	146 (31.9)	21 (4.6)	11 (2.4)	00 (0.0)	4.51	0.71	มากที่สุด
3. การให้โอกาสหมู่บ้านและชุมชน สร้างแหล่งเงินทุน หมุนเวียน อย่าง ยั่งยืนในหมู่บ้านและชุมชน	306 (66.8)	97 (21.2)	51 (11.1)	4 (0.9)	00 (0.0)	4.54	0.72	มากที่สุด
4. กองทุนฯ ช่วยให้คนในชุมชน สามารถเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย ให้กับครอบครัวได้	233 (48.6)	155 (32.4)	76 (15.9)	15 (3.1)	00 (0.0)	4.27	0.84	มากที่สุด
5. ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มาก ขึ้น	304 (66.4)	106 (23.1)	40 (8.7)	8 (1.7)	00 (0.0)	4.54	0.72	มากที่สุด
6. การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับ ท้องถิ่น	268 (58.5)	115 (25.1)	63 (13.8)	12 (2.6)	00 (0.0)	4.40	0.81	มากที่สุด
7. การพัฒนาอุตสาหกรรม ในครัวเรือนในหมู่บ้านและชุมชน	262 (57.2)	139 (30.3)	46 (10.0)	11 (2.4)	00 (0.0)	4.43	0.76	มากที่สุด
8. การพัฒนายกระดับอาชีพของคน ในหมู่บ้านและชุมชน	240 (52.4)	142 (31.0)	68 (14.8)	8 (1.7)	00 (0.0)	4.35	0.79	มากที่สุด
9. การเกิดอาชีพใหม่ในหมู่บ้านและ ชุมชน	228 (49.8)	102 (22.3)	1100 (24.0)	18 (3.9)	00 (0.0)	4.19	0.93	มาก
10. มีการให้โอกาสในการเข้าหา แหล่งเงินทุนของผู้ด้อยโอกาสใน สังคม	246 (53.7)	127 (27.7)	77 (16.8)	8 (1.7)	00 (0.0)	4.33	0.81	มากที่สุด
11. ส่งเสริมให้หมู่บ้านและชุมชน สามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันวิกฤติ เศรษฐกิจ	236 (51.5)	140 (30.6)	51 (11.1)	31 (6.8)	00 (0.0)	4.28	0.91	มากที่สุด

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ผลการดำเนินงานตามนโยบายฯ	ความสำเร็จ					\bar{X}	S.D.	การ แปล ผล
	สำเร็จ มากที่สุด (ร้อยละ)	สำเร็จ มาก (ร้อยละ)	สำเร็จ ปานกลาง (ร้อยละ)	สำเร็จ น้อย (ร้อยละ)	สำเร็จ น้อยที่สุด (ร้อยละ)			
12. มีการส่งเสริมให้หมู่บ้านและ ชุมชนสามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ปัญหาทางสังคม	241 (52.6)	115 (25.1)	84 (18.3)	18 (3.9)	00 (0.0)	4.27	0.89	มากที่สุด
13. ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน เกิดความเข้าใจและพัฒนา กระบวนการทางประชาธิปไตยในการ ดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมือง	255 (55.7)	129 (28.2)	62 (13.5)	12 (2.6)	00 (0.0)	4.38	0.81	มากที่สุด
	ภาพรวม					4.38	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.3 ผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประสบผลสำเร็จในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นย่อย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การให้โอกาสหมู่บ้านและชุมชนสร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียน อย่างยั่งยืนในหมู่บ้านและชุมชนและสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.54$) รองลงมาคือ สามารถพัฒนาขีดความสามารถในด้านการบริหารจัดการระบบเงินกองทุนการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.51$) เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมในครัวเรือนในหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 4.43$) สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.40$) ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเกิดความเข้าใจและพัฒนากระบวนการทางประชาธิปไตย ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ($\bar{X} = 4.38$) ตลอดจนเป็นการพัฒนาระดับอาชีพของคนในหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 4.35$) เปิดโอกาสในการเข้าหาแหล่งเงินทุนของผู้ด้อยโอกาสในสังคม ($\bar{X} = 4.33$) โดยกองทุนฯ สามารถช่วยให้คนในชุมชนสามารถเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายให้กับครอบครัวได้ ($\bar{X} = 4.27$) เห็นว่าเป็นการส่งเสริมให้หมู่บ้านและชุมชนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาทางสังคมได้ ($\bar{X} = 4.27$) ทั้งนี้ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเกิดอาชีพใหม่ขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 4.19$)

เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเป็นรายประเด็นย่อย ในเรื่องผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความสำเร็จมากที่สุด เพราะว่าเป็นการให้โอกาสหมู่บ้านและชุมชนสร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียนอย่างยั่งยืนในหมู่บ้านและชุมชน ร้อยละ 66.8 ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ร้อยละ 66.4 สามารถพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการระบบเงินกองทุน ร้อยละ 61.1 เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ร้อยละ 58.5 สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมในครัวเรือนในหมู่บ้านชุมชนได้ ร้อยละ 57.2 ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเกิดความเข้าใจและพัฒนาระบบการทางประชาธิปไตยในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ร้อยละ 55.7 เป็นการให้โอกาสในการเข้าหาแหล่งเงินทุนของผู้ด้อยโอกาสในสังคม ร้อยละ 53.7 ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้หมู่บ้านและชุมชนสามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาทางสังคม ร้อยละ 52.6 เป็นการพัฒนาระดับอาชีพของคนในหมู่บ้านและชุมชน (52.4) ตลอดจนสามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันวิกฤติทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 51.5 การเกิดอาชีพใหม่ในหมู่บ้านและชุมชน ร้อยละ 49.8 และกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดเห็นว่า ช่วยให้คนในชุมชนสามารถเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายให้กับครอบครัวได้ ร้อยละ 48.6

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็น ในเรื่องผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งได้ศึกษาผลกระทบ 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง ตามตารางที่ 4.4 ถึงตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.4 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษา
อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายฯ	ผลกระทบ					\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	ผลกระทบมากที่สุด	ผลกระทบมาก	ผลกระทบปานกลาง	ผลกระทบน้อย	ผลกระทบน้อยที่สุด			
	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)			
1. ด้านเศรษฐกิจ	250.8 (51.1)	86 (22.2)	111 (46.7)	10.2 (3.25)	00 (0.0)	4.21	0.60	มากที่สุด
2. ด้านสังคม	300.2 (57.6)	55.2 (16.7)	91.3 (23.4)	11.3 (2.4)	00 (0.0)	4.29	0.70	มากที่สุด
3. ด้านการเมือง	278 (58.1)	79 (20.7)	80 (18.6)	11 (6.0)	00 (0.0)	4.35	0.68	มากที่สุด
ภาพรวม						4.28	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบาย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าเกิดผลกระทบระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นย่อย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าการดำเนินงานของตามนโยบายเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเกิดผลกระทบมากที่สุดทั้งด้าน การเมือง ($\bar{X} = 4.35$) ร้อยละ 58.1 ด้านสังคม ($\bar{X} = 4.29$) ร้อยละ 57.6 และด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 4.21$) ร้อยละ 51.1

ตารางที่ 4.5 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ จากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	ผลกระทบ					\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด			
	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)			
1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นแหล่งทดแทนแหล่งเงินกู้จากภายนอก	127 (27.7)	98 (21.4)	225 (49.1)	8 (1.7)	00 (0.0)	3.75	0.88	มาก
2. มีการลงทุนกิจการใหม่ในหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น	267 (58.3)	107 (23.4)	65 (14.2)	19 (4.1)	00 (0.0)	4.36	0.87	มากที่สุด
3. มีกิจกรรมการผลิตในหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น	239 (52.2)	95 (20.7)	106 (23.1)	18 (3.9)	00 (0.0)	4.21	0.93	มากที่สุด
4. คนในหมู่บ้านและชุมชนมีหนี้สินลดลง	266 (58.1)	116 (25.3)	68 (14.8)	8 (1.7)	00 (0.0)	4.40	0.80	มากที่สุด
5. ชุมชนในท้องถิ่นมีเงินออมมากขึ้น	248 (54.1)	104 (22.7)	86 (18.8)	20 (4.4)	00 (0.0)	4.27	0.91	มากที่สุด
6. เศรษฐกิจในครัวเรือนของชุมชนในท้องถิ่นดีขึ้น	256 (55.9)	95 (20.7)	92 (20.1)	15 (3.3)	00 (0.0)	4.29	0.90	มากที่สุด
ภาพรวม						4.21	0.59	มากที่สุด

ตารางที่ 4.5 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นย่อย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คนในหมู่บ้านและชุมชนมีหนี้สินลดลง ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมา มีการลงทุนกิจการใหม่ในหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น ($\bar{X} = 4.36$) เศรษฐกิจในครัวเรือนของชุมชนในท้องถิ่นดีขึ้น ($\bar{X} = 4.29$) ชุมชนในท้องถิ่นมีเงินออมมากขึ้น ($\bar{X} = 4.27$) มีกิจกรรมการผลิตในหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น ($\bar{X} = 4.21$) และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นแหล่งทดแทนแหล่งเงินกู้จากภายนอก ($\bar{X} = 3.75$)

เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเป็นรายประเด็นย่อย ในเรื่องผลกระทบด้านเศรษฐกิจ จากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นว่าเกิดการลงทุนกิจการใหม่ในหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 58.3 คน ในหมู่บ้านและชุมชน มีหนี้สินลดลง ร้อยละ 58.1 ทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนของชุมชนในท้องถิ่นดีขึ้น ร้อยละ 55.9 ชุมชนในท้องถิ่นมีเงินออมมากขึ้น ร้อยละ 54.1 เกิดกิจกรรมการผลิตในหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 52.2 และกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดเห็นว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นแหล่งทดแทน แหล่งเงินกู้จากภายนอก ร้อยละ 27.7

ตารางที่ 4.6 ผลกระทบด้านสังคมจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผลกระทบด้านสังคม	ความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	เห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ)	เห็นด้วยมาก (ร้อยละ)	เห็นด้วยปานกลาง (ร้อยละ)	เห็นด้วยน้อย (ร้อยละ)	เห็นด้วยน้อยที่สุด (ร้อยละ)			
1. มีการสร้างโอกาสให้ชุมชน เกิดกระบวนการแก้ปัญหา ของหมู่บ้านและชุมชนได้เอง	251 (54.8)	85 (18.6)	112 (24.5)	10 (2.2)	00 (0.0)	4.26	0.90	มากที่สุด
2. มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ของสมาชิกในชุมชน	283 (61.8)	73 (15.9)	91 (19.9)	11 (2.4)	00 (0.0)	4.37	0.88	มากที่สุด
3. คนในชุมชนมีความรักและสามัคคีกัน	245 (53.5)	73 (15.9)	91 (19.9)	12 (2.5)	00 (0.0)	4.21	0.93	มากที่สุด
4. มีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชน	275 (60.0)	71 (15.5)	101 (22.1)	11 (2.4)	00 (0.0)	4.33	0.90	มากที่สุด
ภาพรวม						4.29	0.69	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.6 ผลกระทบด้านสังคมจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นย่อย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน ($\bar{X} = 4.37$) รองลงมาเป็น การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 4.33$) การสร้าง

โอกาสให้ชุมชนเกิดกระบวนการแก้ปัญหาของหมู่บ้านและชุมชนได้เอง ($\bar{X} = 4.26$) และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ คนในชุมชนมีความรักและสามัคคีกัน ($\bar{X} = 4.21$)

เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเป็นรายประเด็นย่อย ในเรื่องผลกระทบด้านสังคม จากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าเกิดมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน ร้อยละ 61.8 ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชน ร้อยละ 60.0 ตลอดจนเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนเกิดกระบวนการแก้ปัญหาของหมู่บ้านและชุมชนได้เอง ร้อยละ 54.8 และเห็นว่าคนในชุมชนมีความรักและสามัคคีกัน ร้อยละ 53.5

ตารางที่ 4.7 ผลกระทบด้านการเมืองจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผลกระทบด้านการเมือง	ความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	เห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ)	เห็นด้วยมาก (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	เห็นด้วยน้อย (ร้อยละ)	เห็นด้วยน้อยที่สุด (ร้อยละ)			
1. มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดตัวแทนมาบริหารจัดการการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง	284 (62.0)	103 (22.5)	60 (13.1)	11 (2.4)	00 (0.0)	4.44	0.81	มากที่สุด
2. มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและวางแผนในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง	258 (56.3)	119 (26.0)	67 (14.6)	14 (3.1)	00 (0.0)	4.36	0.84	มากที่สุด

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ผลกระทบด้านการเมือง	ความคิดเห็น					\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	เห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ)	เห็นด้วยมาก (ร้อยละ)	เห็นด้วยปานกลาง (ร้อยละ)	เห็นด้วยน้อย (ร้อยละ)	เห็นด้วยน้อยที่สุด (ร้อยละ)			
3. มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา และการแก้ไขปัญหา ในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง	240 (52.4)	109 (23.8)	101 (22.1)	8 (1.7)	00 (0.0)	4.27	0.86	มากที่สุด
4. การเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการแสดง ความรับผิดชอบในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง	267 (58.3)	92 (20.1)	87 (19.0)	12 (2.6)	00 (0.0)	4.34	0.87	มากที่สุด
ภาพรวม						4.35	0.68	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.7 ผลกระทบด้านการเมือง จากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นย่อย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดตัวแทนมาบริหารจัดการการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมาเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและวางแผนในการดำเนินงานกองทุนด้วยตนเอง ($\bar{X} = 4.36$) เปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการแสดง ความรับผิดชอบในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง ($\bar{X} = 4.34$) และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา และการแก้ไขปัญหา ($\bar{X} = 4.27$)

เมื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเป็นรายประเด็นย่อย ในเรื่องผลกระทบด้านการเมือง จากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่

เห็นว่า มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดตัวแทนมาบริหารจัดการการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง ร้อยละ 62.0 มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความรับผิดชอบในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง ร้อยละ 58.3 เห็นด้วยว่ามีการเปิดโอกาสให้ประชาชน ในหมู่บ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและวางแผนในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง ร้อยละ 56.3 และ เห็นด้วยว่ามีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง ร้อยละ 52.4

ตอนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ตามตารางที่ 4.8 และตารางที่ 4.9

5.1 ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีดังนี้

ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
1. กรรมการกองทุน ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี เอกสารและรายงานประจำปี	115	25.11
2. จำนวนเงินกองทุน ไม่เพียงพอสำหรับสมาชิกกองทุนที่มีความต้องการกู้ยืม	107	23.36
3. สมาชิกกองทุน ไม่นำเงินที่กู้ได้ไปใช้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่แจ้ง ทำให้ไม่สามารถนำเงินมาชำระหนี้กองทุน ได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลา	62	13.53

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
4. เกิดการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการที่เข้ามาบริหารจัดการเงินกองทุนบ่อย เนื่องจากการบริหารจัดการเงินกองทุน ไม่โปร่งใส ไม่เป็นไปตามระเบียบเงินกองทุน	48	10.48
5. คณะกรรมการกองทุน ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่	39	8.51
6. ปัญหาข้อกฎหมายในการทำนิติกรรมสัญญา ระหว่างสมาชิกผู้ถือหุ้นกับกองทุน	37	8.10
7. คณะกรรมการกองทุน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมอบรมเสริมความรู้ ที่ส่วนราชการจัดขึ้น	32	6.98
8. ปัญหาการหนีหนี้ของสมาชิก	18	3.93

จากตารางที่ 4.8 ปัญหาและอุปสรรค จากการดำเนินงานตามนโยบาย กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง โดยเรียงตามลำดับ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยประเด็นที่มีค่าสูงสุด คือ กรรมการกองทุน ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี เอกสารและรายงานประจำปี จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 25.11 รองลงมาจำนวนเงินกองทุน ไม่เพียงพอสำหรับสมาชิกกองทุน ที่มีความต้องการกู้ยืม จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 23.36 สมาชิกกองทุนไม่นำเงินที่กู้ได้ไปใช้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่แจ้ง ทำให้ไม่สามารถนำเงินมาชำระหนี้กองทุน ได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลา จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 13.53 เกิดการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการที่เข้ามาบริหารจัดการเงินกองทุนบ่อย เนื่องจากการบริหารจัดการเงินกองทุน ไม่โปร่งใส ไม่เป็นไปตามระเบียบเงินกองทุน จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 10.48 คณะกรรมการกองทุน ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 8.51 ปัญหาด้านข้อกฎหมายในการทำนิติกรรมสัญญา ระหว่างสมาชิกผู้ถือหุ้นกับกองทุน จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 8.10 คณะกรรมการกองทุน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมอบรมเสริมความรู้ที่ส่วนราชการจัดขึ้น จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 6.98 และประเด็นที่มีค่าต่ำสุด คือ ปัญหาการหนีหนี้ของสมาชิก จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 3.93

5.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย ที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อคิดเห็นไว้ มีดังนี้

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของแนวทางการแก้ไขปัญหา

แนวทางการแก้ไขปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ควรจัดหาบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือคณะกรรมการกองทุน ในการจัดทำเอกสาร และรายงานต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการกองทุน มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการเงินกองทุน	156	32.57
2. ให้สมาชิกกองทุน ร่วมกำหนดกติกาและระเบียบ ในการนำเงินกู้จากกองทุน ไปใช้ให้ตรงกับ วัตถุประสงค์ในการขอกู้เงิน	123	25.68
3. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละหมู่บ้านควร ทำการสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกต่อการบริหารจัดการเงินกองทุน ของคณะกรรมการกองทุน เพื่อ เปิดโอกาสให้สมาชิกกองทุน มีส่วนร่วมประเมินผล การปฏิบัติงาน ของคณะกรรมการกองทุน	68	14.20
4. ควรเพิ่มเงินกองทุน ให้เพียงพอกับความ ต้องการ ของสมาชิกกองทุน	55	11.48
5. ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับข้อกำหนดในการ ค้ำประกันเงินกู้แก่สมาชิกกองทุน เพื่อแก้ไขปัญหา การหนี้สินของสมาชิกผู้กู้	14	2.92

จากตารางที่ 4.9 แนวทางการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดย ประเด็นที่มีค่าสูงสุด คือ ควรจัดหาบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ คณะกรรมการกองทุน ในการจัดทำเอกสาร และรายงานต่างๆ เพื่อให้คณะกรรมการกองทุน มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการเงินกองทุน จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 32.57 รองลงมาให้ สมาชิกกองทุน ร่วมกำหนดกติกาและระเบียบในการนำเงินกู้จากกองทุน ไปใช้ให้ตรงกับ

วัตถุประสงค์ในการขอกู้เงิน จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 25.68 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แต่ละหมู่บ้านควรทำการสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกต่อการบริหารจัดการกองทุน ของ คณะกรรมการกองทุน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกกองทุนมีส่วนร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานของ คณะกรรมการกองทุนจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 14.20 ควรเพิ่มเงินกองทุนให้เพียงพอกับความ ต้องการของสมาชิกกองทุน จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 11.48 และประเด็นที่มีค่าต่ำสุด คือ ควร จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมายในการค้าประกันเงินกู้แก่สมาชิกกองทุน เพื่อแก้ไขปัญหาการ หนีหนี้ของสมาชิกผู้กู้ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 2.92

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประชาชน กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
4. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย ประธานกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวนทั้งสิ้น 458 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 78.29) มีอายุระหว่าง 40 – 50 ปี (ร้อยละ 73.28) โดยกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด

จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 46.76) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 53.65) และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท (ร้อยละ 60.33)

1.3.2 นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นด้วยกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่ทำให้เกิดการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทำให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการเรียนรู้ของหมู่บ้านและชุมชน

1.3.3 ผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นว่าผลการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมประสบผลสำเร็จในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การให้โอกาสหมู่บ้านและชุมชนสร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียน อย่างยั่งยืนในหมู่บ้านและชุมชน และชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเกิดอาชีพใหม่ในหมู่บ้านและชุมชน

1.3.4 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นว่า ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมเกิดผลกระทบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ด้านการเมือง และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ด้านเศรษฐกิจ

โดยผู้ศึกษาขอเสนอแยกรายละเอียดผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

1) **ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ** ผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นว่า โดยภาพรวมเกิดผลกระทบที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของกองทุนฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$) ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลกระทบการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้คนในหมู่บ้านและชุมชนมีหนี้สินลดลง และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถเป็นแหล่งทดแทนแหล่งเงินกู้จากภายนอก

2) *ผลกระทบด้านสังคม* ผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นว่า โดยภาพรวม เกิดผลกระทบที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของกองทุนฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลกระทบการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทำให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผลกระทบการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทำให้คนในชุมชนมีความรักและสามัคคีกัน

3) *ผลกระทบด้านการเมือง* ผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นว่า โดยภาพรวม เกิดผลกระทบที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของกองทุนฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$) ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลกระทบการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดตัวแทนมาบริหารจัดการการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผลกระทบการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง

1.3.5 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1) *ปัญหาอุปสรรค* การดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประสบปัญหาสำคัญ คือ

(1) กรรมการกองทุน ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี เอกสารและรายงานประจำปี ตลอดจนไม่มีเวลาที่จะเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับกองทุนที่ส่วนราชการจัดอบรมให้

(2) จำนวนเงินกองทุน ไม่เพียงพอสำหรับสมาชิกกองทุน ที่มีความต้องการกู้ยืม

(3) สมาชิกกองทุน ไม่นำเงินที่กู้ได้ไปใช้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่แจ้ง ทำให้ไม่สามารถนำเงินมาชำระหนี้กองทุนได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลา

2) *ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหา* การดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย คือ

(1) ควรจัดหาบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือคณะกรรมการกองทุน ในการจัดทำเอกสาร และรายงานต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการกองทุน มีความสามารถในการบริหารจัดการเงินกองทุน

(2) ให้สมาชิกกองทุน ร่วมกำหนดกติกาและระเบียบในการนำเงินกู้จากกองทุนไปใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการขอกู้เงิน

(3) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละหมู่บ้านควรทำการสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกต่อการบริหารจัดการกองทุน ของคณะกรรมการกองทุน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกกองทุนมีส่วนร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุน

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

2.1 นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมของความคิดเห็นของนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ทำให้เกิดมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท การที่รัฐบาลมีนโยบายในการขจัดปัญหาความยากจนของประชาชน โดยใช้มาตรฐานการจัดสรรเงินงบประมาณแผ่นดินไปให้หมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ จัดตั้งเป็นกองทุนกู้ยืม เพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพทั้งที่เป็นอาชีพที่ทำอยู่เดิม แต่พัฒนาให้ดีขึ้น และสร้างอาชีพใหม่นั้น ถือได้ว่าสอดคล้องกับสภาพบริบทของหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ก็เช่นกัน ประชาชนที่ยากจน ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพมีเป็นจำนวนมาก เมื่อเกิดกองทุนขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน โดยรัฐบาลจัดสรรให้กองทุนละ 1 ล้านบาท สมาชิกกองทุนจึงได้ขอกู้กันหมดหรือเกือบหมด และขณะเดียวกันสมาชิกบางคนก็ยังรออยู่ในรอบต่อไป จึงสามารถสรุปได้ว่า นโยบายเงินกองทุนและชุมชนเมืองของรัฐบาล เป็นนโยบายที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันของอำเภอพาน โดยรัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและให้ประชาชนเป็นผู้นำนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไปปฏิบัติ ตามกรอบนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไว้ให้ซึ่งเกิดผลต่อประชาชนแยกเป็น 6 ด้านใหญ่ ๆ ดังนี้

1. นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการเรียนรู้ของหมู่บ้านและชุมชน
2. นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการพัฒนา ความคิดริเริ่ม ของหมู่บ้านและชุมชน
3. นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน

4. นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองช่วยเสริมสร้างศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชน

5. นโยบายโครงการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท

6. นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองช่วยเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถในการจัดการระบบบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน และนอกจากนี้ นโยบายที่ให้หมู่บ้านและชุมชน มีหน้าที่ดูแลบริหารจัดการกองทุนตนเอง โดยส่วนกลางมีกรอบระเบียบวิธีปฏิบัติเป็นแนวกว้าง ๆ ให้ตามหลักการวิธีการบริหารกองทุนกู้ยืม เพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านและชุมชนช่วยกันสร้างระเบียบแนวปฏิบัติในรายละเอียดของตนเองขึ้น นับเป็นการพัฒนาให้ชาวบ้านมีศักยภาพและความรับผิดชอบมากขึ้น

2.2 ผลการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษา อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวม การบรรลุเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีระดับความคิดเห็นที่ประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด และพอสรุปได้ว่าเป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของรัฐบาลในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 5 ข้อ ดังนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนอย่างยั่งยืนในหมู่บ้านและชุมชน นั่นคือ ส่วนใหญ่เงิน 1 ล้านบาท ยังคงอยู่ ยังให้กู้ยืมหมุนเวียนสำหรับการลงทุนพัฒนาอาชีพ สร้างงาน เพิ่มรายได้ และลด รายจ่ายให้แก่ประชาชนได้เป็นส่วนใหญ่

2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง

3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชน ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านเพื่อภูมิคุ้มกันวิกฤติเศรษฐกิจ

4. เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมในอนาคต

5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตาม ส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของสำนักพัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ (2544) ที่เห็นว่า ประเด็นที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุด คือ การสร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านชุมชน รองลงมา คือ เปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดยประชาชนการกระตุ้น

เศรษฐกิจจากฐานราก เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านชุมชน การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ โดยการพัฒนาอาชีพการบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้าน การร่วมลงทุนในลักษณะวิสาหกิจชุมชน และอันดับสุดท้ายคือการจัดสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนตามลำดับ โดยการดำเนินงานกองทุนเป็นการให้โอกาสหมู่บ้านและชุมชนสร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียนอย่างยั่งยืนในหมู่บ้านและชุมชน และชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ช่วยให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการรวมกลุ่มกัน ทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ สร้างโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้แก่ประชาชนที่ขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพ ให้สามารถกู้เงินจากกองทุนไปใช้หมุนเวียนในการประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกกองทุนให้ดีขึ้นตลอดจนทำให้เกิดการเสริมสร้างศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชน เกิดกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการพัฒนาความคิดริเริ่ม ของหมู่บ้านและชุมชน

2.3 ผลกระทบการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษา พบว่า ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยภาพรวมมีผลกระทบในระดับมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยขอนำเสนอผลการพิจารณาเป็นรายประเด็นของแต่ละผลกระทบเป็นด้าน ๆ ดังนี้

2.3.1 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถช่วยให้คนในหมู่บ้านและชุมชนมีหนี้สินลดลง โดยผู้กู้เงินที่ถูกไปลงทุนประกอบอาชีพหรือกิจกรรมที่เป็นอาชีพเดิมและพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตในหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น และเงินกองทุนสามารถเป็นแหล่งทดแทนแหล่งเงินกู้ภายนอก ซึ่งมีดอกเบี้ยแพงกว่า ทำให้เกิดการออมมากขึ้น ส่งผลทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนของชุมชนในท้องถิ่นดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสำนักพัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2544) พบว่า การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ช่วยให้สมาชิกกองทุนไม่ต้องพึ่งเงินทุนจากนายทุนเงินกู้ยืมในระบบที่ต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูง นับเป็นการลดรายจ่ายให้กับประชาชนได้ประการหนึ่ง และสอดคล้องกับการศึกษาของประสิทธิ์ พาโฮม (2546) ซึ่งได้ศึกษาผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตจังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ช่วยให้สมาชิกของกองทุนมีเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น สามารถ สร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างทรัพย์สินเพิ่มขึ้น

2.3.2 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในด้านสังคม จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สามารถช่วยให้คนในหมู่บ้านและชุมชนเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน และมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้มีการแก้ไขปัญหาและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านและชุมชนซึ่งทำให้คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคีกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตาม ส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของสำนักพัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสภาพัฒนาการศษ (2544) พบว่า โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เปิดโอกาสให้ชุมชนหมู่บ้าน ได้เกิดการเรียนรู้ค้นหาหาเรียน หาประสบการณ์เพิ่มขึ้นทุกหมู่บ้านทุกชุมชนอย่างเสมอ

2.3.3 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในด้านการเมือง จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ ผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดตัวแทนมาบริหารจัดการ การดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการวางแผน ร่วมแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานกองทุนด้วยตนเอง สอดคล้องกับทฤษฎีแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ของปารีชาติ วัลย์เสถียร (2542: 115-116) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน และการมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของคนและได้รับประโยชน์จากการพัฒนา

2) การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ จากส่วนกลางมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจวางแผน

2.4 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาปรากฏผลดังนี้

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องการบริหารจัดการกองทุน เนื่องจากกรรมการกองทุน ขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี เอกสารและรายงานประจำปี ตลอดจนไม่มีเวลาที่จะเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับกองทุนที่ส่วนราชการจัดอบรมให้ สมาชิกของกองทุนเห็นความบกพร่อง ไม่โปร่งใสของกรรมการกองทุน สำหรับจำนวนเงินกองทุน สำหรับกู้ยืมมีไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก และในขณะเดียวกันสมาชิกผู้กู้เงินกองทุน นำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ โดยแนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ภาครัฐควรจัดหาบุคลากรที่ ปฏิบัติหน้าที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือคณะกรรมการกองทุน ในการจัดทำบัญชี เอกสาร และรายงาน ต่าง ๆ อีกทั้งให้สมาชิกกองทุนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ในข้อกฎหมายหรือระเบียบเงินกองทุน ตลอดจนการมีส่วนร่วมกำหนดกติกาและระเบียบในการนำเงินกู้จากกองทุนไปใช้ให้ตรงกับ วัตถุประสงค์ในการขอกู้เงิน และสมาชิกมีส่วนร่วมประเมินผลโดยการสำรวจความคิดเห็นของ สมาชิกต่อการบริหารจัดการเงินกองทุน ของคณะกรรมการกองทุน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กมลลักษณ์ ดิษยนันท์ (2545) พบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการกองทุนหมู่บ้านของ สมาชิกและคณะกรรมการส่วนใหญ่ คือ เงินกองทุนไม่เพียงพอ ควรปรับเพิ่มให้เหมาะสมกับขนาด ของหมู่บ้าน อัตราดอกเบี้ยสูง ระยะเวลาการกู้ยืมสั้นเกินไป ควรปรับลดอัตราดอกเบี้ยและขยายเวลา การกู้ยืมตามลักษณะ โครงการ คณะกรรมการยังขาดทุนในการบริหารจัดการ และค่าตอบแทน ควร มีการจัดสรรเงินทุนในการบริหารจัดการ ค่าตอบแทนหรือเบี้ยเลี้ยงให้แก่คณะกรรมการให้เพียงพอเพื่อ เป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงาน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

3.1.1 จากผลการศึกษา ซึ่งพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองยังไม่สามารถ พึ่งพาตนเองในมิติของความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น ภาครัฐควรจัดอบรมเชิง ปฏิบัติการให้แก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเรื่องการจัดทำบัญชี เอกสาร และ รายงานต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน โดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนมีที่ปรึกษา และ สามารถบริหารจัดการกองทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3.1.2 รัฐควรจัดสรรเงินงบประมาณเพิ่มเติมให้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการให้เงินกองทุนให้สามารถ ออกดอกออกผลมากขึ้น ซึ่งจะช่วยบรรเทาปัญหาเงินกองทุนมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการได้

3.1.3 ในส่วนการควบคุมให้สมาชิกกองทุนใช้เงินให้ตรงกับวัตถุประสงค์นั้น ควร ใช้มาตรการทางสังคมมาบังคับใช้กับสมาชิกกองทุนมากกว่ามาตรการทางกฎหมาย เนื่องจากการอยู่ ร่วมกันของสมาชิกในหมู่บ้านและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในชนบท จะพึ่งพาอาศัยกัน หากใช้มาตรการที่แสดงถึงความรุนแรงจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการแตกแยกความสามัคคี ในทาง กลับกันหากใช้มาตรการทางสังคม ผู้ที่กระทำความผิดจะเกิดความละอายต่อสังคมและจะช่วยให้ การแก้ไขปัญหานี้เป็นไปอย่างละมุนละม่อม ไม่กระทบความสัมพันธ์ของสมาชิกในหมู่บ้านและ ชุมชน

3.1.4 ในเชิงนโยบายรัฐควรขยายระยะเวลาในการชำระหนี้ให้แก่สมาชิกกองทุน เนื่องจาก การนำเงินไปลงทุนในกิจการบางประเภท อาจต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปี ในการเก็บ เกี่ยวผลผลิต ซึ่งการกำหนดให้ชำระเงินคืนภายใน 1 ปี อาจทำให้สมาชิกกองทุนบางรายไม่สามารถ หาเงินมาคืนกองทุนได้

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองใน อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดเชียงราย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์และ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

3.2.2 ควรศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนาความรู้ความสามารถของคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการ ที่เหมาะสมในการสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด

3.2.3 ควรเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพควบคู่กับเชิงปริมาณ เช่น การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกมากขึ้น เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลลักษณ์ ดิษยพันธ์ (2545) “ศักยภาพและปัญหาในการจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่”
การค้นคว้าแบบอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2539) *การวางแผนเชิงกลยุทธ์* กรุงเทพมหานคร คณะกรรมการปฏิรูประบบ
ราชการ
- บุญชม ศรีสะอาด (2545) *การวิจัยเบื้องต้น* พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2533) *การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน* กรุงเทพมหานคร
B & B Publishing
- ประจักษ์ ผลเรือง (2546) “การศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน”
วิทยานิพนธ์พัฒนาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปนัดดา บรรเลง (2548) “การจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล 5 ปี โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในเทศบาลนครเชียงใหม่ (2545-2549)” ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(เศรษฐศาสตร์การเมือง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ประสิทธิ์ พาโฮม (2546) “การศึกษาผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขต
จังหวัดขอนแก่น” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2526) *อาชญาวิทยาอาชญากรว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม* กรุงเทพมหานคร
โครงการตำราโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
- _____ (2530) *การบริหารงานตำรวจ = Police Administration*. กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- พิทยา บวรวัฒนา (2541) *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ภรณ์ มหานนท์ (2529) *การประเมินประสิทธิผลขององค์การ* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- รัตนะ บัวสนธ์ (2540) *การประเมินโครงการ การวิจัยเชิงปริมาณ* กรุงเทพมหานคร
คอมแพคท์พรีนซ์
- ศุภชัย ยาวะประภาส (2540) *นโยบายสาธารณะ* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2527) *การวัดและประเมินผลทางการศึกษา* กรุงเทพมหานคร ดอกหญ้า
- สมพงษ์ เกษมสิน (2523) *การบริหาร* กรุงเทพมหานคร ดอกหญ้า
- สมพร เพ็ญจันทร์ (2539) *นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการปฏิบัติ* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- สมร ศรีศิริ (2546) “ทักษะของพัฒนากรในการดำเนินงานกองทุน” วิทยานิพนธ์
พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2540) “รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการพลเรือน” กรุงเทพมหานคร ศูนย์วิจัยปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาการศึกษาและสังคม คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2545) “1 ปี การดำเนินการ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” กรุงเทพมหานคร
- สำนักพัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี (2544) “รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการติดตามส่งเสริมการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” กรุงเทพมหานคร สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี
- สุวัฒน์ สุขมกลสันต์ และคณะ (2524) *การประเมินผลโครงการ* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- สุวิมล ติรภานันท์ (2543) “การประเมินโครงการ: แนวทางสู่การปฏิบัติ”
ภาควิชาการประเมินและการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- อนันต์ เอกวงศ์ (2541) *นโยบายสาธารณะ* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- อนุ เนินหาด (2543) “การประเมินผลโครงการจกรยานวันอาทิตย์เชียงใหม่”
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อนุสรณ์ ธรรมใจ (17 กันยายน 2544) “วิพากษ์ธนาคารประชาชนจากแนวคิดนักเศรษฐศาสตร์รุ่นใหม่” มติชนสุดสัปดาห์ หน้า 7
- Anderson, James E. (1976). *Cases in Public Policy Making*. New York Praeger Publishers.
- Brewer, G & Leon de P. (1980). *The Foundations of Policy Analysis*. Homewood Dorsey Press.
- Buchholz, Rogene A. (1992). *Public Policy Issues for Management*. Englewood Prentice Hall.
- Dunn, W. N. (1994). *Public Policy Analysis An Introduction*. New Jersey Prentice Hall.
- Jones, Charles E. (1977). *An Introduction to the Study of Public Policy*. California Wadsworth.
- Nakamura, Robert T. & Frank Smallwood (1980). *Politics of Policy Implementation* New York Palgrave Macmillan.
- Ripley, Randall B. & Grace A. Franklin (1980). *Congress, the bureaucracy, and public policy* Homewood Dorsey Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุกกลีน อุณวิจิตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ-
เชียงราย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นงนุช กันระชัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
3. นายสมบัติ โลหะกิจ
ท้องถิ่นอำเภอพาน ระดับ 7
ข้าราชการสังกัด กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง

การดำเนินงานตามนโยบายโครงการ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพานจังหวัดเชียงราย

THE IMPLEMENTATION OF THE URBAN COMMUNITY AND VILLAGE FUND

POLICY, CASE STUDY AMPHOE PHAN, CHIANG RAI PROVINCE

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาผลการดำเนินงาน ผลกระทบจากการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนี้ใช้ในการศึกษา และไม่มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อท่าน จึงเรียนมาเพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามชุดนี้ให้ครบทุกข้อ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เสียสละเวลาในการช่วยตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

นายรัช แก้วจินดา

นักศึกษาระดับปริญญาโท

แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมายใน ลงใน () และเติมข้อความหรือตัวเลขในช่องว่างที่เป็นจริงหรือตามความคิดเห็นของท่าน

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. การศึกษาสูงสุด

- () 1. ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า () 2. มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
 () 3. มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า () 4. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
 () 5. ปริญญาตรี () 6. สูงกว่าปริญญาตรี
 () 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

4. อาชีพ

- () 1. เกษตรกรรม () 2. รับจ้าง
 () 3. รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ () 4. ค้าขาย
 () 5. พนักงานบริษัท () 5. อื่นๆ (โปรดระบุ)

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- () 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท () 2. 5,000 - 10,000 บาท
 () 3. 10,001 - 15,000 บาท () 4. มากกว่า 15,000 บาท

ส่วนที่ 2 นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คำชี้แจง ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายโครงการฯ ในประเด็นต่อไปนี้ และ โปรดใส่
 เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่เห็นว่าตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุดเพียงหนึ่งช่อง

ลำดับ	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1	นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการเรียนรู้ของหมู่บ้านและชุมชน					
2	นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้เกิดการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการพัฒนาความคิดริเริ่มของหมู่บ้านและชุมชน					

ลำดับ	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	ปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
3	นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน					
4	นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองช่วยเสริมสร้างศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชน					
5	ตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท					
6	นโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองช่วยเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถในการจัดการระบบบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน					

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

คำชี้แจง ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นที่มีต่อระดับความสำเร็จของการดำเนินงานตามนโยบายโครงการฯ ในประเด็นต่อไปนี้ และ โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่เห็นว่าตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุดเพียงหนึ่งช่อง

ลำดับ	ผลการดำเนินงาน	ความสำเร็จตามนโยบาย				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในหมู่บ้านและชุมชน					

ลำดับ	ผลการดำเนินงาน	ความสำเร็จตามนโยบาย				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2	การพัฒนาขีดความสามารถในด้านการบริหารจัดการระบบเงินกองทุน การบริหารจัดการ					
3	การให้โอกาสหมู่บ้านและชุมชนสร้างแหล่งเงินทุนหมุนเวียนอย่างยั่งยืนในหมู่บ้านและชุมชน					
4	กองทุนฯ ช่วยให้คนในชุมชนสามารถเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายให้กับครอบครัวได้					
5	ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น					
6	การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น					
7	การพัฒนาอุตสาหกรรมในครัวเรือนในหมู่บ้านและชุมชน					
8	การพัฒนายกระดับอาชีพของคนในหมู่บ้านและชุมชน					
9	การเกิดอาชีพใหม่ในหมู่บ้านและชุมชน					
10	มีการให้โอกาสในการเข้าหาแหล่งเงินทุนของผู้ด้อยโอกาสในสังคม					
11	ส่งเสริมให้หมู่บ้านและชุมชนสามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันวิกฤติเศรษฐกิจ					
12	มีการส่งเสริมให้หมู่บ้านและชุมชนสามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาทางสังคม					
13	ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเกิดความเข้าใจและพัฒนากระบวนการทางประชาธิปไตยในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง					

ส่วนที่ 4 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
กรณีศึกษาอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

คำชี้แจง ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นประเด็นผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายโครงการฯ
ในประเด็นต่อไปนี้ และโปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่เห็นว่าตรงกับ
ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุดเพียงหนึ่งช่อง

ลำดับ	ผลกระทบจากการดำเนินงาน	ผลกระทบจากการดำเนินงาน				
		ผลกระทบ มากที่สุด	ผลกระทบ มาก	ผลกระทบ ปานกลาง	ผลกระทบ น้อย	ผลกระทบ น้อยที่สุด
ด้านเศรษฐกิจ						
1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นแหล่งทดแทนแหล่งเงินกู้จากภายนอก					
2	มีการลงทุนกิจการใหม่ในหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น					
3	มีกิจกรรมการผลิตในหมู่บ้านและชุมชนมากขึ้น					
4	คนในหมู่บ้านและชุมชนมีหนี้สินลดลง					
5	ชุมชนในท้องถิ่นมีเงินออมมากขึ้น					
6	เศรษฐกิจในครัวเรือนของชุมชนในท้องถิ่นดีขึ้น					
ด้านสังคม						
7	มีการสร้างโอกาสให้ชุมชนเกิดกระบวนการแก้ปัญหาของหมู่บ้านและชุมชนได้เอง					
8	มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน					
9	คนในชุมชนมีความรักและสามัคคีกัน					

ลำดับ	ผลกระทบจากการดำเนินงาน	ผลกระทบจากการดำเนินงาน				
		ผลกระทบมากที่สุด	ผลกระทบมาก	ผลกระทบปานกลาง	ผลกระทบน้อย	ผลกระทบน้อยที่สุด
10	มีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชน					
ด้านการเมือง						
11	มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดตัวแทนมาบริหารจัดการการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง					
12	มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและวางแผนในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง					
13	มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง					
14	มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานของกองทุนฯ ด้วยตัวเอง					

ส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.1 ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5.2 แนวทางแก้ไข.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

ภาคผนวก ค

ระเบียบเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย

ระเบียบเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

หมวดที่ 1

ข้อความทั่วไป

- ข้อที่ 1. เครือข่ายนี้ ชื่อว่า “เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอพาน “
- ข้อที่ 2. เครื่องหมายของเครือข่าย คือ 1. พระธาตุจอมแว่ตั้งอยู่บนพาน
- ข้อที่ 3. ที่ตั้งของเครือข่าย ตั้งอยู่ที่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพาน
- ข้อที่ 4. คำขวัญเครือข่าย

“พระธาตุจอมแว่ศักดิ์สิทธิ์ แหล่งผลิตลำไย ถิ่นผ้าไหมงามสดใส เลื่องลือไกลถิ่นข้าวสาร
งามตระการพระธาตุสามดวง เทียวดอยหลวงน้ำตกปูแกง “

หมวดที่ 2

วัตถุประสงค์เครือข่ายกองทุน

- ข้อที่ 5. เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอพาน มีวัตถุประสงค์ คือ
- 5.1 เพื่อสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับทางกองทุนทางสังคมของหมู่บ้าน
 - 5.2 สร้างเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ระดับตำบล อำเภอ เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจะทำให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเกิดความเข้มแข็งในที่สุด
 - 5.3 เพื่อจัดหาแบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้แก่คณะกรรมการกองทุน
 - 5.4 เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือ ส่งเสริมการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - 5.5 เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ความรู้ข่าวสาร การบริหารแก่สมาชิกของเครือข่าย
 - 5.6 เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนและกิจกรรมการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หมวดที่ 3**สมาชิกเครือข่าย**

ข้อที่ 6. สมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอพาน มาจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมี 1. ประธาน 2. รองประธาน 3. เลขานุการ 4. เภรัญญิก เป็นผู้แทนในการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับเครือข่ายของแต่ละกองทุน

ข้อที่ 7. สมาชิกจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าบำรุงเครือข่าย ปีละ 1000 บาท เพื่อนำเงินดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายของเครือข่าย

ข้อที่ 8. หน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย

8.1 ปฏิบัติตามข้อบังคับหรือระเบียบของเครือข่าย

8.2 ส่งเสริมและให้ความร่วมมือในกิจกรรมของเครือข่าย

8.3 ไม่กระทำการใด ๆ ในนามเครือข่าย เว้นแต่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอำเภอพาน

8.4 ไม่กระทำการใด ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหาย หรือปฏิบัติต่อเครือข่าย

8.5 ช่วยเหลือสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการดำเนินกิจกรรมตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อที่ 9. สมาชิกของเครือข่ายสิทธิดังนี้

9.1 สมาชิกของเครือข่ายมีสิทธิประดับเครื่องหมายของเครือข่ายทุกระดับ

9.2 ได้รับประโยชน์จากเครือข่ายภายใต้บังคับหรือระเบียบของเครือข่าย

9.3 มีสิทธิที่ใช้สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ของเครือข่าย

9.4 มีสิทธิเข้าร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็น เสนอญัตติ และออกเสียงลงคะแนนและได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อที่ 10. การขาดจากสมาชิกภาพ

10.1 ลาออก

10.2 ถูกยกเลิกกองทุน

10.3 ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามข้อ 8

10.4 ลาออกจากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

10.5 อื่น ๆ ตามมติของคณะกรรมการเครือข่าย

หมวดที่ 4

คณะกรรมการเครือข่าย

ข้อที่ 11. คณะกรรมการบริหารเครือข่ายแบ่งออกเป็นดังนี้

- 11.1 ประธาน
- 11.2 รองประธาน
- 11.3 เลขานุการ
- 11.4 ผู้ช่วยเลขานุการ
- 11.5 เภรัญญิก
- 11.6 ผู้ช่วยเพรัญญิก
- 11.7 ฝ่ายวิชาการและเทคโนโลยี
- 11.8 ฝ่ายส่งเสริมอาชีพและพัฒนาการผลิต
- 11.9 ฝ่ายการตลาด
- 11.10 ฝ่ายติดตามและประเมินผล
- 11.11 ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
- 11.12 กรรมการร่วม

ข้อที่ 12. คณะกรรมการเครือข่ายฯ เลือกคณะกรรมการเครือข่ายฯ ของตำบลและผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ตามจำนวนคณะกรรมการเครือข่ายพิจารณาคัดเลือก คณะกรรมการเครือข่ายฯ มีอำนาจหน้าที่บริหารเครือข่ายโดยมิให้มิคณะกรรมการเครือข่ายตำแหน่งคราวละ 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับเลือกตั้ง

ข้อที่ 13 คณะกรรมการเครือข่ายฯ พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- 13.1 ตาย
- 13.2 ลาออก
- 13.3 ลาออกจากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 13.4 ให้ออกตามมติของคณะกรรมการบริหาร 2 ใน 3

ข้อที่ 14. เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อาจตั้งที่ปรึกษาเครือข่ายและอาจเชิญเข้าร่วมประชุมตามเห็นสมควร

หมวดที่ 5**การประชุม**

ข้อที่ 15. การประชุมใหญ่มี 3 ประเภท คือ

- 15.1 การประชุมสามัญประจำปี กำหนดปีละ 1 ครั้ง ภายใน 60 วัน หลังวันสิ้นปีบัญชี (31 ธันวาคม ของทุกปี)
- 15.2 การประชุมใหญ่วิสามัญ ตามความจำเป็นและเหมาะสม
- 15.3 การประชุมคณะกรรมการเครือข่ายฯ ระดับอำเภอ ให้มีการประชุมปีละไม่น้อยกว่า 6 ครั้ง

หมวดที่ 6**รายรับ – รายจ่าย**

ข้อที่ 16. รายรับ

- 16.1 เงินสนับสนุนหรือเงินบำรุงจากกองทุนหมู่บ้าน
- 16.2 เงินที่ได้รับบริจาค
- 16.3 เงินอุดหนุนจากรัฐหรือแหล่งอื่นๆ
- 16.4 ดอกเบี้ยเงินฝาก

ข้อที่ 17. รายจ่ายใช้จ่ายในการบริหาร

- 17.1 ค่าตอบแทนเบี้ยประกันคณะกรรมการเครือข่ายฯ
- 17.2 ค่าใช้จ่ายสำหรับสาธารณกุศลต่างๆ
- 17.3 ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

หมวดที่ 7**การเบิกจ่ายเงินของเครือข่าย**

ข้อที่ 18. การเงินของเครือข่าย ให้อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการเครือข่าย ฯ การทำนิติกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีผลผูกพันเครือข่าย การเบิกจ่ายของเครือข่ายต้องมีลายมือชื่อของประธาน เลขานุการ เภรัญญิก รวม 3 คน หรือสั่งจ่าย 2 ใน 3 พร้อมประทับตราของเครือข่ายในใบเบิกจ่าย

ข้อที่ 19. ให้มีการจัดทำบัญชี รับ – จ่าย ของเครือข่าย และจัดให้มีการตรวจสอบการเงิน – บัญชี เครือข่ายปีละ 1 ครั้ง

ข้อที่ 20. การเบิกเงินของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอพาน

- 20.1 ประธานมีอำนาจในการสั่งจ่ายครั้งละไม่เกิน 3,000 บาท
- 20.2 ถ้าจ่ายเงินเกิน 3,000 บาท ขึ้น ไปให้ถือมติของคณะกรรมการ
- 20.3 เภรัญญิกมีอำนาจเก็บรักษาเงินสดได้ไม่เกิน 3,000 บาท

หมวดที่ 8

การแก้ไขระเบียบข้อบังคับของเครือข่าย

ข้อที่ 21. ในการจัดทำระเบียบ ฯ ข้อบังคับ ฯ หรือการดัดแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบ ฯ ข้อบังคับ เครือข่ายหรือกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่าย ให้ถือปฏิบัติตามเสียงข้างมากของที่ประชุมใหญ่จึง ประกาศใช้ได้

ข้อที่ 22. เมื่อเครือข่ายดำเนินงานด้วยความเข้มแข็ง อาจขอจดทะเบียนตั้งเป็นสมาคมต่อไป ทั้งนี้ให้เป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่

ข้อที่ 23. เมื่อจดทะเบียนตั้งเป็นสมาคมแล้ว ให้ใช้ระเบียบนี้โดยอนุโลมจนกว่าจะมีระเบียบ สมาคมใช้บังคับ

หมวดที่ 9

เบ็ดเตล็ด

ข้อที่ 24. ถ้าเครือข่ายมีปัญหาต้องยกเลิกไป เงินและทรัพย์สินของเครือข่ายที่เหลืออยู่เฉลี่ยคืน ให้กับ หมู่บ้าน ที่สมัครเป็นสมาชิกหมู่บ้านละเท่า ๆ กัน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายรัช แก้วจินดา
วัน เดือน ปีเกิด	2 กันยายน 2510
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
ประวัติการศึกษา	มัธยมศึกษา โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม พ.ศ. 2525 ปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา พ.ศ. 2539
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลสันมะเค็ด อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
ตำแหน่ง	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ระดับ 7